УКРАЇНСЬКИЙ АҐРОНОМІЧНИЙ ВІСТНИК

LA REVUE AGRONOMIQUE UKRAINIENNE
THE UKRAINIAN AGRICULTURAL REVIEW
UKRAINISCHE LANDWIRTSCHAFTLICHE RUNDSCHAU

1938 КНИЖКА LIVRE 5

УКРАЇНСЬКИЙ АҐРОНОМІЧНИЙ ВІСТНИК

НЕПЕРІОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ПІД РЕД. ІНЖ. Д-РА ЄВГЕНА ХРАПЛИВОГО

КНИЖКА 5, 1938 р.

ЗМІСТ:

Ціна цеї книжки 1·20 зол. (в Ч.С.Р. 6 кч., в інших краях 1·20 шв.фр.)

АДРЕСА: ЛЬВІВ, РУСЬКА 20.

LA REVUE AGRONOMIQUE UKRAINIENNE

Revue non-periodique

Redigée par Eugène Chraplywyj, docteur d'agronomie, ingénieur

Adresse: LWÓW, RUSKA 20. (Pologne)

LIVRE 5, 1938

SOMMAIRE:

Prix de ce livre 1·20 fr. s.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ .

По чотиролітній перерві поновно почав виходити "Український Аґрономічний Вістник".Видає його тепер Товариство Українських Аґрономів.

Нововидану - 5 книжку "УАВ" висилаємо на усі знані адреси.Просимо ласкаво залученими почтовими складанками /П.К.О. - Промбанк / вислати належитість за 5-те число "УАВ".вЦіна цеї книжки виносить 1,20 зол.

З поважанням:

Рік—Année II, 1938 Львів—Léopol (Lwów) Книжка—Livre 5

УКРАЇНСЬКИЙ АҐРОНОМІЧНИЙ ВІСТНИК

НЕПЕРІОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

LA REVUE AGRONOMIQUE UKRAINIENNE

REVUE NON-PERIODIQUE

Адреса: Львів, Руська 20. — Adresse: Lwów, Ruska 20. (Pologne).

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ.

По трилітній перерві продовжуємо видавання нашого журналу. Досі вийшов тільки один його річник. „Український Аґрономічний Вістник" повстав і виходив у 1934 р. заходом і коштом одиниці, що й був його ініціятором, видавцем і редактором. Ініціятива була добра, читачі і співробітники відгукнулися охоче на появу цего журналу, критика й відгомін у краю і далеко поза ним були прихильні. Алеж не було матеріяльних можливостей у цей спосіб продовжувати видавництво журналу. Тому за 1935, 1936 і 1937 р. журнал не появлявся.

Товариство Українських Аґрономів у Львові рішило продовжувати видавання „Українського Аґрономічного Вістника", бо він не тільки був, але і є сьогодня для українського господарського світу потрібний. Буде він і надалі осередком праці і досягнень українського аґрономічного і господарського світу, звязаного найтісніше з нашим сільським господарством, українським селом і його змаганнями. Редакція буде й надалі у руках дотеперішнього редактора і редакційної колєґії, а зміст журналу буде примінений до практичних потреб українського аґрономічного світу.

„Український Аґрономічний Вістник" буде виходити неперіодичними книжками, що будуть творити за кожний рік цілість — річник.

У вірі, що продовжуємо добре діло, просимо наших Читачів і Співробітників стати нам у допомогу для розвитку нашого журналу.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ АҐРОНОМ'В
у Львові.

A NOS LECTEURS ÉTRANGERS.

„La Revue Agronomique Ukrainienne“, dont vous avez pu apprécier ses quatre livres de 1934, a cessé de paraître en même année. Nous renouvellons son édition après cette longue interruption. Ses livres qui se suivront ne paraîtront pas périodiquement.

Sa première édition a été dûe tout entièrement à son rédacteur, M. Dr. Ing. E. Chraplywyj. Dorénavant il continuera à assumer cette tâche, mais cette fois assuré de la collaboration du Comité de Rédaction spécialement formé au sein de „L'Association des Agronomes Ukrainiens“ à Léopol qui se charge de son édition. Le but de notre bulletin est de continuer à contribuer au développement tout d'abord des sciences agronomiques et ensuite des sciences économiques dans leur rapport avec les premières. Notre revue consacrera surtout beaucoup de place à des questions agronomiques et économiques relatives au pays ukrainien, comme c'était le cas jusqu'à présent.

Nous prions nos lecteurs étrangers de bien vouloir excuser cette longue interruption dans l'édition de notre revue.

„L'Association des Agronomes Ukrainiennes“ à Léopol.

СТАТТІ — ARTICLES

Др. Ілля Витанович, Львів.

ДР. ЄВГЕН ОЛЕСНИЦЬКИЙ,

провідник українського селянства.

(*5. III. 1860 — †26. X. 1917).

Dr. ELIE VYTANOVYTCH: EUGÈNE OLESNYTZKY, PIONNIER DU PAYSANNAT UKRAINIEN.

(Реферат виголошений на вечорі „Сільського Господаря“, присвяченому 20-літнім роковинам смерти Є. Олесницького 26. X. 1937 р.).

Щоби належно розуміти нам сьогоднішні наші завдання супроти майбутности, ми мусимо часто порівнювати свою добу з попередніми, важити свої досягнення з досягненнями попередників, мусимо визбирувати не лише наймаркантніші сліди їх жертвенної громадської діяльности, а й відшукувати та нагадувати всі їх творчі задуми. Бо в оттих задумах і заповітах провідників проминулих змагань бє вічно глибоке джерело моральних сил на дорогу поступу й гарту в боротьбі грядущим.

Постать, діяльність, заслуги й задуми Євгена Олесницького, це велика міра в нашій історії. Не берусь сьогодні розглядати її всебічно, бо замало мав ще часу, щоби належно її простудіювати, тай — скажу вітверто — не маю відваги аналізу-

вати всі прикмети й усі поля діяльности великого Покійника в прияві його довголітнього найближчого товариша праці й змагань[1]) та перед молодшими й старшими співробітниками й безпосередніми переємниками Його ідей і керми тих громадських справ, що їм Євген Олесницький біля 30 літ присвячував свій труд, гарячий запал і ґеніяльний талан.

Помину теж подрібний біографічний перегляд, бо цікаво списав нам його самий Покійник у „Сторінках"[2]) зі свойого життя й у збереженому „Щоденнику" з останніх літ життя, що ще у рукописі.

Постараюся лише в короткому нарисі нагадати деякі важніші моменти з діяльности Євгена Олесницького для підвигнення українського села, для підготови його господарської й спеціяльно політичної активности до великих зводин всенаціонального храму, що до нього самому йому не судилося війти, бо впав знеможений трудом перед самим порогом.

При тій теж нагоді хотілобися звернути увагу на деякі головніші етапи розвитку суспільно-економічної думки галицьких українців, що її довголітним передовим носієм, співтворцем і реалізатором був Є. Олесницький.

Молодість свою гартував Олесницький в твердій, чужій школі та різьбив характер в рідній ґімназійній, відтак студентській громаді 70-их років. Були це часи відродження буйного романтизму й розпалу народовецької ідеї по всій українській землі серед освіченої молоді. Але під кінець тих років почалися теж холодніші рефлєксії в молодих головах при аналізі Шевченкового „Заповіту" й „Посланія". Нові думки, про суспільну справедливість, що їх вичитували молоді народовці з чужих книжок та тодішні обставини рідного народу, що криком розпуки ранили їх чуткі серця, переводили помало їх переконання на нові шляхи праці для народу. Тоді власне царський указ 1876 р. спиняв народню просвіту на Наддніпрянщині, замикав вступ не лише друкованому слову а й самим молодим освіченим народовцям на українське село, що голодне землі й безпросвітне ледви пробудилося з кріпацтва. В Галичині лютувала найгірше тоді лихва й ліцитація на селі; чорним від праці, прибитим нуждою селам і місточкам нашим усувалася земля зпід ніг. Якжеж можна було тоді молодим народолюбцям захоплюватися лише етно-

---

[1]) Дра Костя Левицького, який вірно зберігає память про Друга й часто згадує про спільну з ним діяльність у своїй „Історії політичної думки галицьких українців ч. I—II. Львів 1926—27 і „Історії визвольних змагань галицьких українців" ч. I.—III., Львів 1929—30.

Окремо характеризує др. Кость Левицький сильветку Є. Олесницького як політичного діяча в недавній своїй збірці нарисів: „Українські політики", Львів 1936.

Цікаву характеристику й перегляд діяльности Є. О. подав в „Шляхах" 1917. р. Б. Магніт (Ф. Федорців); спробу загальної характеристики життя й діяльности написав і автор цих стрічок в календарі „Сільського Господаря" на 1937. рік. Порівняй теж його посм. згадку в календарі „Просвіти" за 1920. рік.

[2]) Видання „Діла" ч. I. з літ 1860—1890, ч. II. за роки 1890—1897, Львів 1935.

ґрафією й небачити грізної небезпеки? Молодий Олесницький, як і багато народовців, вбачав зразу в просвіті народу свій головний громадський обовязок і, маючи літературні та мистецько-театральні зацікавлення, пірнув був у цю роботу, віддаючи тим дань громаді й своїй молодості.Та при тій роботі зустрівся й за провідника мав бистрого обсерватора життя, на кілька літ від себе старшого товариша, Івана Франка. Для обох їх цікаві були думки й напрямні в громадській роботі молодого народовецького соціольоґа і економіста-теоретика Володимира Навроцького[3]) Близько сходився й дружив Олесницький з другом Володимиром, молодим провідником народовецької громади, Барвінським, що започаткував вічем в 1880 році у Львові акцію масової політичної орґанізації. Під впливом тих людей формував свій світогляд Олесницький творив собі власну синтезу і заправлявся до нової „орґанічної" громадської роботи. Їх то думки й реальні почини, що протиставились сентиментальному й формальному українству, були для нього прикладом. Не без впливу теж на нього була благородна, дружня ривалізація в громадському труді з найблищими товаришами: передовсім з др. Костем Левицьким, що, як згадує Олесницький, скоро зпоміж своїх товаришів вибився молодим на помітне становище політичного провідника, „визначався совісністю і великою працьовитістю"[4]), а дальше з др. Теофілем Кормошем, др. Степаном Федаком і ін., за те, хто більше причиниться до народнього добробуту. Вони то разом започаткували нову („адвокатську") добу в проводі українського національного життя в Галичині. Призвання їх вимагало частої безпосередньої зустрічі з економічною нуждою українського населення, а зокрема з потребами й недостачами села. А село переживало під впливом загально европейської аґрарної кризи на початку 90-их рр. найбільшу натугу скрути тоді саме, як молоді адвокати ставали з запалом до своїх самостійних варстатів праці, дивлячися на них не як „на джерело удержання і доходів". При їх помочі хочуть вони виконувати свою спеціяльну функцію як українці і громадяни, свідомі, що на них приходить „пора чину", виповнення присяги складаної в народовецьких громадах.

„Моїм ідеалом — каже Олесницький у своїх споминах — було передусім орґанізувати ту область, на якій поставила мене доля, перевести орґанізацію політичну й господарську, згуртувати коло себе людей, дати їм поміч та опіку, витворити осередок національної сили, дати ініціятиву всім у даних обставинах потрібним та можливим установам економічним і культурним, особливож першим, які би визволили нарід зпід чужих рук і чужих впливів та скріпили його господарську силу"[5]).

---

[3]) Про життя його й духову спадщину Навроцького читав Олесницький реферат на студентському вічу 1888. р. — поміщений в „Ділі" ч. 120—23, гляди мою розвідку про Володимира Навроцького, вид. Р.С.У.К., Львів 1934.

[4]) „Сторінки", I. ст. 218.

[5]) „Сторінки". II. ст. 5.

У 1891 р. відчиняє в Стрию канцелярію. В тому саме році Т-во „Просвіта" перемінюється з чисто освітнього на освітньо-економічне, бо невідрадні економічні обставини народу були причиною неуспіхів просвітних і в справах політичної орґанізації. Дотогочасні спроби орґанізації самопомочі й самодіяльности села в рямцях громади не мали успіху, бо територіяльна громадська самоуправа була обмежена й залежна від противних чинників, що в повітовій і краєвій самоуправі мали перевагу; незручні показалися теж спроби орґанізації самодопомоги села при церкві. Тому читальня „Просвіти" в селі мала стати осередком української національної самоуправи й самодопомоги.

Олесницький скоріше всіх береться реалізувати новий статут „Просвіти". На перших зборах Філії „Просвіти" в Стрию 29. VIII. 1893 р. розвиває він широко нову економічну програму[6]). На вступі завважує, що ті, які беруться за публичні справи й хотять впровадити в діло почини для загального добра в краю, в повіті, чи в громаді та радіб стати в обороні справедливости, мусять бути самі независимі, а повну независимість дає господарська незалежність — тому-то економічна незалежність є передумовою всебічного українського національного розвитку. Длятого програма економічного двигнення мусить стати першою й головною складовою частиною української національної програми. Складає він її з 2-ох частин: Перша обіймає всі жадання, які треба ставити до держави й конституційних репрезентацій в справі поправи господарських відносин на селі: отже поширення конституційних прав селянства ,зменшення публичних тягарів, що неспівмірно до доходу обтяжують селянську власність, творення нових джерел господарської помочі для малоземельних, орґанізації хліборобського шкільництва, спадкових і процесових реформ, якщо вони мають лихий вплив на господарські відносини села[7]) і т. д. Це була політична частина господарської програми.

Друга цікавіша обіймає пляни економічної самоорґанізації села в господарських спілках, які обнялиб „усі наші села, а при цьому були всі тісно з собою сполучені так, щоби становили одне велике тіло, одну могучу цілість". Початок такої орґанізації бачив в читальнях, які крім книжок і освіти мали стати й господарськими установами й „подавати своїм членам те, чого кожний з них окремо для свойого господарства зробити не бувби в силі". Отже треба при читальнях закладати крамниці зі складок членів, добровільних датків, церковних чи громадських грошей. Зі зисків крамниці поширювати діяльність спілки, спроваджувати насіння, господарське знаряддя, щепи, відтак орґанізувати гуртову торговлю збіжжам, попирати народній промисл. Але найважнішим завданням такої універсальної спілки булоб не лише збільшувати доходи землі, а дбати пе-

[6]) Надр. в „Ділі" 1892, ч. 187—190.

[7]) На тему цього останнього питання помістив Олесницький в 1890. р. в „Ділі", ч. 62—82, ширшу статтю п. н. „Право приватне і інтерес убогих кляс".

редусім, щоби земля не вихозвувалася з рук членів, ба ще й прибувала. Щоби не марнувалася людська праця, тому спілка-читальня мала теж розглядатися за джерелами заробітків, за способами, якими „селяни наші робили разом на спільну користь і спільний рахунок, посередничити в заключуванню контрактів за такі роботи і по можности навіть зачисляти селянам, своїм членам потрібні до розпочину таких робіт суми грошеві". До таких спілок праці надавалибися всякі достави, при будові доріг, залізниці, орендування землі на спільний рахунок і т. д.

Вони принеслиб не лише матеріяльну користь, але й з другого боку розбудилиб у нашому народі духа спільноти на господарському полі та далиб можність тим навіть, котрі не мають власного ґрунту, на власний рахунок, не як наймити чи зарібники, а як самостійні господарі працювати на ґрунті. „Се бувби — підкреслював Олесницький — вже крок дуже високий в розвитку господарськім нашого народу, котрий виказавби, що нарід наш уміє цінити не лише свою землю, але також свою працю, показавби, що нам не чужа свідомість тої великої економічної правди, *що в народі, котрий не має грошевих капіталів, сполучення праці працюючих станів і спільне вживання її в господарстві може заступити капітали, що отже в нашій економічній програмі орґанізація праці повинна бути важною складовою частю економічної орґанізації"*.

Брак належної орґанізації селянського кредиту й непропорційність тягарів до доходу з землі, що понизився сильно в наслідок загальної кризи й спадку цін на хліборобські продукти, довели до того, що селянин став менше шанувати свою працю й землю, продавав її легкодушно, тікав за море, допускав до ліцитацій. Олесницький радив спілкам не допускати до переходу землі в чужі руки, а купувати її гуртом, бо подаж тоді була більша, — вказуючи на приклади такої праці, що її тоді почав у нас о. Тит Войнаровський — в Стецевій снятинського повіту і в Коломийщині; пояснював, як ставати спілками до ліцитацій і т. д. Розвивав теж і цікаво доповнював Олесницький оці нові пляни Т-ва „Просвіта" економічної орґанізації й поза Стриєм, між ін. також на народнім вічу в Станиславові того самого року[8]). Спілки злучені в громаді при читальні „Просвіти", лучилисяби в повітах у філіях „Просвіти", що мала її наглядати, контролювати, посередничити в гуртовому закупі і збуті, будувати повітові маґазини і т. п.

Такий погляд, що „Просвіта" має провадити цілу господарську діяльність, зокрема аґрікультурну, тривав у нас майже до 1908. р. Багато дійсно в тому напрямі започаткувала „Просвіта"[9]) а її стрийська філія всім передувала. Правда, не могли стати підставою для розвитку економічної орґанізації читальняні крамниці, бо зразу невідповідно були поставлені, зате гарно почався в нас розвиток окремих кредитових стоваришень, що їм за взір

[8]) „Діло", 1892, ч. 143—144.

[9]) Змістовний перегляд господарської діяльности „Просвіти" в календарах Т-ва „Просвіта" з 1911. і 1928. рр.

послужила перемиська „Віра", заснована 1894. р. В тому самому році, як другу в краю таку „кредитову установу заложив Олесницький у Стрию „Задаткову касу", що в 1909. р. досягнула поверх 5 міліонів корон обороту й разом з „Народнім Домом" заснованим у 1898. р. і відібраною з польських рук в 1909. р. „Залічковою касою" творила міцну базу, на якій Олесницький намагався розвинути в цілу ширину свою програму економічної орґанізації повіту.

Зі стрийської філії „Просвіти", якою він проводив, виходила ініціятива меліораційних спілок, спілкових дахівкарень, зародових обор, вона стала осередком кооперативного молочарського руху. Взагалі Олесницький намагався передусім піднести всі можливі засоби скооперування сільсько-господарської продукції, закупу і збуту, піднести аґрікультуру селянських господарств та постійно мріє про таке товариство, що помоглоб селянам набувати землю.

В „Стрийському Голосі", що появився в горячий рік баденівських виборів (1895) виступає до держави з домаганням земельних реформ, передусім парцеляції камеральних дібр, його не вдоволяють самі фрази про працю й ощадність для селянських і маломіщанських мас. В інтересі тих мас, що становлять силу українського народу домагається зміни конституційних прав, введення вселюдного, загального й таємного голосування, відділення української частини краю в окрему адміністраційну одиницю, а до своїх провідних кругів кличе, щоб всіми силами підносили освіту та національно-громадянську свідомість сільського населення — „все з народом, через нарід і для народу".

За кілька років зросла його слава серед селянства так, що вони зі стрийського, жидачівського й сумежних повітів „горнуться до нього, як до батька" — писав в 1895. р. про Олесницького „Монітор", орґан польського соц.-дем. діяча Ернеста Брайтера. Бо був він „незвичайно приступний у поведінці, при цьому поважний, бесідник без фраз, услужний як рідко. Є зразком правдивого хлопського оборонця перед несправедливістю та кривдою...". В часі виборів невтомно пересідав з воза на віз, несподівано зявлявся на селянських зборах і захоплював їх своїми промовами, вислухуваними в найбільшій тишині й скупченні. Визнавав себе суспільним радикалом, а в дійсности старався обєднувати й консолідувати всіх в любові до народу.

Боротьбу „за право" селянських мас веде рівнобіжно з конструктивною працею в напрямку їх політичної й економічної самоорґанізації й самодопомоги. У 1900. р. ввійшов послом до галицького сойму й скоро до його голосу з трибуни, найчастіше в обороні справ українського хлопа-хлібороба, прислухуються свої й противники. Його не любить, але респектує „сойм упривілеєних", коли він боронить страйкуючих селян в 1902 р., протестує проти здержування еміґрації на заробітки до Німеччини, проти кольонізаційних замірів під покривкою т. зв. рентових господарств, що їх шляхта хоче розселити чужим елементом по Галичині, для противаги автохтонному українському селянству

віддавна голодному землі. В домаганнях до уряду Олесницький не нарікає ні не жалується, його жадання не голословні, лише конкретно сформульовані проєкти вимаганих реформ. В 1900-і р. Олесницький вибивається на чолового провідника української національної політики в Галичині. В 1907. р. входить до парламенту, та він не кидає „орґанічної" праці, біля економічної орґанізації селянських мас, бо господарське будівництво було найважнішою політичною школою.

За кільканацять літ праці на тому полі в стрийському повіті дійшов він не лише до поважних успіхів, але й поробив важні досвіди. За ці заслуги й досвіди шанувало його не лише стрийське, а й усе громадянство та забажало мати його в столиці. Навідувався теж часто Олесницький і на Наддніпрянську Україну й шукав орґанізаційних звязків, особливо після 1905. р. Взагалі побував там в роках 1884, 1899, 1904, 1912 і 1913 р. та співробітничав в „Українській Жизні". У 1909 р., якби для загального підрахунку його дотогочасної діяльности та прикладу цілому краєві, його співробітники на працання уладили Першу Українську Хліборобську Виставу в Стрию[10]). Вона не лише виявила дотогочасні аґрікультурні досягнення українського зорґанізованого селянства, але й дала теж нагоду до загального перегляду суспільних сил і до покладення ширше розплянованих основ дальшої орґанізації та різних нових починів. В часі стрийської вистави відбулася нарада представників українських кооперативних спілок у справі скликання Загально-національного кооперативного конґресу, в Стрию тоді відбувався зїзд українськиє пасічників і вони заснували своє самостійне товариство; в часі відчинення вистави відбувся здвиг „Соколів" і „Січей" з цілого краю; українське вчительство відбуло тут тоді свої загальні збори, обговорюючи свої станові завдання з погляду загально-національних інтересів; тоді теж, здається, зродилася думка засновин „Продукційної Спілки", стовариншення зареєстрованого з обмеж. відпов. у Львові, що поставило собі за мету: закладати фабрики для перерібки сирих продуктів, засновувати продукційні спілки, займатися перетворюванням і збутом господарських продуктів своїх членів. (На першу чергу спілка плянувала фабрикацію свічок, відтак мила, орґанізацію нафтового промислу і т. д. Між засновниками „Продукційної Спілки" були відомі вже тоді й пізніше екон. укр. діячі: Інж. Володимир Бачинський, Іван Бачинський, дир. Т-ва Взаїмного кредиту урядників і священиків, о. Євген Гузар, др. Альфред Говикович, директор заснованого в 1908 р. парцеляційного товариства „Земля", др. Юліян Гірняк, інж. Павло Дурбак, проф. інж. Роман Залозецький, Микола Заячківський, інспектор „Народної Торговлі", Антін Хойнацький, дир. „Народної Гостинниці", др. Михайло Коцюба, Теофіль Кормош, інж. Юліян Мудрак, Василь Нагірний і Григорій Грозик).

В часі цеї вистави, дня 23. вересня 1909 р. відбулися в Стрию надзвичайні загальні збори Краєвого рільничого Товариства

---

[10]) Описав її А. Жук в календарі „Просвіти" з 1911. р.

„Сільський Господар" і відси почало воно нову добу свойого розвитку під проводом Євгена Олесницького, який навіть звинув свою адвокатську канцелярію, щоби могти зовсім посвятитися громадським справам і передусім справам широко ним задуманої орґанізації селянства. Провідним українським національним кругам від довшого часу щораз виразніше показувалася безнадійність політичної боротьби в Галичині без опертя на економічно незалежні верстви громадянства. З тим тверезим розрахунком не з самим гарячим народницьким почуванням хоче Олесницький створити міцну, свідому своїх станових і національних інтересів корпорацію українського селянства. Він хоче її закріпити на конкретній базі його життєвих інтересів, бо вони тісно звязані з життєвими питаннями нації. Тому Т-во „Сільський Господар" з чисто досі аґрікультурного, перемінює в станове товариство, яке орґанізацією філій по повітах і місцевих кружків по селах і місточках скоро покрило весь край. Ще в 1908 р. мало товариство 5 філій і 242 членів в головному Т-ві, а 451 в філіях, а впродовж 1909 р. і першої половини 1910 р. повстало нових 71 філій, так що в літі 1919 числить т-во 76 філій, а восені 1910 р. 85 філій, біля 15 тисяч членів і 167 зорґанізованих кружків. В статутових завданях Т-во кладе собі за ціль: заступати господарські[11]) і промислові інтереси українського населення перед властями й законодавством, закладати різні господарсько-промислові спілки, ширити між народом відомости про всякі господарські справи за поміччю видавництв, часописів, учителів господарства, засновуванням читалень, бібліотек, хліборобських і промислових шкіл, уладжуванням зїздів, віч, курсів, вистав; закладати і піддержувати взірцеві господарства, розплодові стайні, досвідні станиці, призначувати й розділювати нагороди за відзначення у ведені господарства; давати стипендії на образування в господарських науках; посередничити в набуванні землі, закупні штучних погноїв і господарських знарядів, при збуті хліборобських продуктів і т. д.

Але так, як раніше вже показалося непрактичним ведення чисто господарських справ при читальнях, так Т-во „Сільський Господар", хоч зразу сполучувало й ведення господарських підприємств, та скоро покликає до цього у 1911 р. окремі господарські орґанізації: „Краєвий Союз господарсько-торговельних Спілок" і „Краєвий Союз для хову й збуту худоби", тісно зрештою обєднані персональним провідництвом, пляново-орґанізаційними завданнями й співпрацею з Т-вом „Сільський Господар". Самеж товариство, на взір західньо-европейський, опріч станово-репрезентативних завдань і оборони хліборобських інтересів орґанізує аґро- і в загалі економічно-освітню акцію всебічними засобами, та переводить підготовчу роботу під орґанізацію чисто економічних установ, співпрацюючи відтак з ними в сфері дальшого плянування, розбудови, пропаґанди й економічно-освітній.

---

[11]) Під словом „господарські" розумілося тоді в нас хліборобські.

В останніх роках перед війною австрійський уряд щораз більше субвенціонує хліборобство з державних бюджетів і напирає, щоби й автономічні краєві бюджети виказували пропорційні видатки на хліборобські цілі. Тим він хоче заспокоїти хліборобські круги, що обурювалися на економічну політику Австрії, яка відчиняла границі на ввіз хліборобських продуктів головно з балканських країв, щоби їх втягати в сферу своїх політичних впливів з одного боку, а з другого, щоби забезпечувати ринок збуту промисловим, корінним, австрійським краям, дати можливість капіталістичним кругам вдержувати на кориснім для себе рівні заробітні платні, а робітництву й міщанству німецьких країв і самого Відня достарчити дешевий хліб і мясо. Зате своїм хліборобським кругам у формі субвенцій дає зате якби еквівалент на піднесення продукції, щоби могло конкурувати з закордоном. В практиці видавав уряд і автономічні орґани субвенції передусім хліборобським орґанізаціям. В Галичині віддавна офіційно репрезентували краєве хліборобство два польські товариства: Рільниче Краківське Т-во й Товариство Господарське у Львові, які обєднували великих земельних власників, шляхту, що мала політичну перевагу в краю, забирала усі субвенції й вживала їх не лише на господарські, зрештою майже виключно свої власні цілі. У 1907 р. введено в Австрії загальне голосування до парляменту й тим самим селянські маси виростають на важний політичний чинник, відтоді теж вони мають можливість виступити активніше за своєю участю в державних і автономічних субвенціях на свої цілі. Але в Галичині боротьба не була легка. В краєвих бюджетах[12]) видатки на хліборобські цілі ростуть скоро від кінця 70-их років. В 1876 р. разом з видатками на меліорації виносять 74.376 корон, а в 1901 р. вже 2,375.739 кор., 1906 р. 4,452.232 кор., 1911 р. — 11,768.596 кор., в 1914 р. — 13,765.630 кор. Та для прикладу подамо загальний лише розділ субвенцій в важному для нас 1909 році. Згадані поміщицькі товариства дістали тоді:

державних субвенцій	689.019 кор.
краєвих субвенцій	349.899 кор.
Разом отже	1,038.918 кор.

З державної субвенції селянським хліборобським орґанізаціям, головно кулкам рільничим виплатили вони лише 29.144 корон, крім того селянські хліборобські орґанізації, в більшости згадані кулка рільничі, а частинно і „Сільський Господар" дістали того року лише 30 тис. кор. державної й 81.900 кор. краєвих субвенцій.

Треба було отже і в тому напрямку повести зорґанізовану боротьбу за право українського селянства, хоч свідомість ваги власних сил і самодопомоги в нас перед війною росте щораз більше та часто чути нагадування й перестороги, щоби не зва-

[12]) Гляди про це мою розвідку, вид. в пропамятній книзі в честь проф. Буяка і окремо в 1931. р.

зувати українського, суспільного, економічного будівництва зі справою державних чи автономічних субвенцій та кредитів.

Війна 1914 р. перервала нагло той приспішений орґанізаційний розмах українського селянства в Галичині, що до нього у великій мірі причинився й стояв у його проводі Євген Олесницький. Вона вже в перших місяцях зруйнувала велику частину нашого суспільного дорібку, завдала нашим орґанізаціям і селам багато матеріяльних і ще більше моральних втрат, що їх в числа ніхто ніколи не зуміє підрахувати.

В часі московського наїзду на Галичину, коли багато української діяльної інтеліґенції схоронилося до Відня перед москалями й місцевою галицькою адміністрацією, а багато свідомого українського селянства виселено й позапроторювано в австрійські тюрми й табори, зновже — можна сказати — перший Олесницький визбувається загального пригноблення й будить усіх, щоби не плакали на руїнах, а дбали самі за хліб для дітей своїх, бо гірше буде, як чужинець їх нагодує. У Відні він найскорше зараз в вересні 1914 р. згуртував біля себе перебуваючих у Відні членів Головної Ради Т-ва „Сільський Господар" та представників інших наших економічних установ і з ними накреслив актуальний плян воєнної діяльности. Треба було передусім освідомлювати австрійський уряд і військові команди про витворений війною тяжкий стан українського селянства, про його потреби й недомагання та старатися про запевнення українському хліборобству належної йому участи в державній помочі, відбудові краю, воєнних установах і т. і.; дальше треба було в тих тяжких часах подбати за докладне інформування українського селянства, про воєнні закони й розпорядки, про їх права й обовязки, опікуватися виселенцями.

В часі найбільшої безнадійности, Олесницький каже думати усім про відбудову. В тій справі скликає вже 10. XI. 1914 ширшу нараду й накреслює проєкт санацийної акції[13]). Уладжує для інтеліґенції, що працювала на селі господарські курси, на яких викладають визначні сили високої хліборобської школи (Hoch schule für Bodenkultur), обїздив табори для виселених селян, уладжує курси в Ґмінді й Вольфсберґу, виготовляє разом з др. Іваном Макухом брошуру: „Права й обовязки цивільного населення в часі війни", інформує часто в „Господарськім Листку" тижневому додатку до віденського „Діла" про працю „Сільського Господаря" та в спеціяльному додатку „Вісти Сільського Господаря", що виходив при „Ділі" з інформаціями, плянами і матеріялами про відбудову звільнених теренів Галичини. На весні 1915 р. змобілізував при „Сільському Господарі" у Відні українських інженерів і створив „Технічну Комісію для відбудови знищених сіл" у проводі зі старшим інженером М. Черником (при ній відтак працював заслужений архітект Лушпинський), яка мала виготовити пляни відбудови „но-

---

[13]) Про ці заходи й невтомну діяльність Олесницького в часі війни в Відні часто згадує др. К. Левицький в „Історії визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914—1918"; ч. I.—III.

вого села", що відповідалоби вимогам господарства, будівельної техніки, гіґієни та практичности, а при тім, щоби не затратила питомих національних черт. Праці тієї Комісії[14]), що з Відня перенеслася скоро до Львова, до нині мають свою вартість. На весні 1915 р. Головна Рада Т-ва „Сільський Господар" перенеслася до Львова й під проводом віцепрезидента о. Тита Войнаровського енерґійно взялася до праці по намічених Олесницьким плянах. Відновлювала Філії й Кружки й делеґатури, інформувала й боронила населення перед військовими реквізиціями й адміністрацийними напастями, орґанізувала допомогу в засівах і зборі, в набуванні інвентаря, делеґати Т-ва списували воєнні шкоди, інтервеніювали, входили в склад державних і автономічних орґанів для відбудови і т. д.

Олесницький, який — можна сказати — вдвох з др. К. Левицьким тримав у руках живчик нашої національної політики в часі війни залишився у Відні на чолі експозитури Т-ва „Сільський Господар", щоби там пильнувати справи при центральних властях. Виготовляв меморіяли до уряду, інтервеніював у різних міністерствах і військових командах, а найважніші його заходи були, щоби секція відбудови краю була в руках самих українців, щоби всяка допомога збоку держави була передана українському зорґанізованому громадянству й його економічним установам.

Поза веденням справ української економічної політики й відбудови, вів політичну акцію за відокремлення української частини Галичини в окрему адміністраційну одиницю, акцію взаємин з Наддніпрянською Україною, за український університет — словом, як хтось про його тодішню діяльність сказав: „працював біля всіх важніших справ, думав за всіх". Він і др. К. Левицький (про якого працю Олесницький у своїх передсмертних записках згадує з великим дружнім признанням) чи не найбільше резиґнували з особистих амбіцій для загального добра, не звертаючи уваги на прикрощі.

На весні 1916 р. важко захворів Олесницький, але ще більше як рік тілом немічний не переставав кермувати справами за посередництвом найблизчих товаришів і співробітників, до останнього просто віддиху диктував інструкції, поради в справах відбудови, економічної орґанізації в краю, стоячи теж у проводі економічної секції Загальної Української Ради.

На працю Його з подивом гляділи свої й чужі.

На Загальному Господарському Зїзді, що його наче поминки скликали співробітники Олесницького до Львова зараз по його смерти 1. XI. 1917 р., заступник австрійського міністра хліборобства бажав зібраним і президії витрівати на дорозі тієї невсипущої праці, якої найкращий приклад дав Євген Олесницький.

---

[14]) Відбудова знищених сіл. Часть перша. Реґуляція сіл. Комасація ґрунтів. Випрацювала технічна комісія для відбудови знищених сіл. Відень 1915, накл. Краєвого Т-ва „Сільський Господар".

Співробітники Його дійсно гідно продовжували працю й виконували його напрямні та не заломилися як прийшли ще тяжші часи. Товариство „Сільський Господар", що ним проводив і піклувався до останку Євген Олесницький зберегло найповніше свої орґанізаційні основи по війні та дало почин скоріше всіх до засновин Комітету Орґанізації Кооператив. Українське селянство приняло в основи своєї праці ідеї незабутнього свойого Провідника. Всіх берегла віра в непоборність і життєві сили народу, що нею жив Євген Олесницький і передав своїм наслідникам, провідникам нашої повоєнної орґанічної праці. За цю високоідейну спадщину, хай буде від нас Його світлій памяті глибока вдячність і безсмертна слава!

RÉSUMÉ.

L'auteur décrit les conditions politiques et économiques de la fin du 19e s. en Galicie Orientale faisant alors partie de l'Empire Austro-Hongrois. A cette époque — là, la population ukrainienne jouissait de peu de droits politiques et dans le domaine économique et agricole n'était pas organisée. Parmi ses dirigeants qui se donnaient à l'organisation politique et économique et en particulier à l'organisation des paysans ukrainiens en Galicie, occupe la première place son illustre organisateur et promoteur Dr. E. Olesnytzky (5. III. 1860 — 26. X. 1917), représentant au Parlement de Vienne et député à la Diète de Lemberg (Léopol). Cet homme voyait clair et croyait que, pour relever la classe paysanne ukrainienne, il fallait asseoir les organisations politiques sur les institutions économiques, et c'était seulement par là — par les forces économiques — que la politique des Ukrainiens pouvait acquérir des atouts salutaires. Tout son zèle et toute son attention se concentrèrent sur les petits agriculteurs qui constituent 90 p. c. des paysans ukrainiens; il tenta d'améliorer leur bien-être par l'organisation de coopératives de consommation agricoles, de coopératives laitières et de beaucoup d'autres institutions économiques utiles. Sans aucun doute il a contribué le plus au relèvement des paysans ukrainiens par l'organisation de la société agricole ukrainienne „Silskyj Hospodar" qui est aujourd'hui le plus puissant organisme paysan des Ukrainiens en Pologne et dont il dirigea les destinées comme président à partir de 1908 jusqu'à sa mort en 1917.

Др. Євген Храпливий.

ЯК СТВОРЕНО ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ АҐРОНОМІВ.

Dr. EUGÈNE CHRAPLYWYJ: COMMENT A-T-ON FONDÉ „L'ASOTIATION DES AGRONOMES UKRAINIENS"?

При нагоді повстання і початкових праць „Товариства Українських Аґрономів" хочу згадати коротко про історію змагань нашого аґрономічного світу по цей бік Збруча до створення власної професійної установи.

Початків творення професійної орґанізації українських аґрономів треба шукати в часі, коли число наших товаришів у повоєнному періоді почало побільшуватися в краю, коли наше аґрономічне товариство почало стягатися звідусіль, з таборів, з докінчення перерваних війною студій, зі спізнених воєнних мандрівок, лишаючи поневолі десь далеко золоті мрії збройною рукою служити Батьківщині, а бажаючи своїм господарським знанням причинитись до скріплення і зросту Нації.

Першою орґанізованою пробою створення професійної аґрономічної установи були перші Загальні Збори кооперативи „Спілка Українських Аґрономів", які відбулися по першому повоєнному Господарському Зїзді „Сільського Господаря", себто дня 25. липня 1925 р. Довго йшли дискусії на тему, яку форму має приняти професійна орґанізація українських аґрономів. Одні були за тим, що професійна орґанізація мусить бути вільною від усіх клопотів торговельної установи, бо тоді тільки зможе належно сповнити свої завдання у ділянці заступництва інтересів аґрономів. Та другі вказували на те, що така установа мусить взятися сама за творення варстату праці для безробітних товаришів, а таким варстатом праці, найлекшим, як тоді виглядало, була сільсько-господарська торгівля, якої у нас тоді не опановувала належно ніодна кооперативна установа. Часи були такі, що сприяли поглядови тих, що хотіли іти цим другим шляхом, а більше доброї волі, чим життєвого досвіду повело нашу орґанізацію на шлях торговлі і інтересу. Як виглядала програма праці цеї установи на найблизчий час видно з пояснення, що його видала управа Спілки, а в якому кажеться:

> „Має вона (Спілка) занятися всім, що веде до поліпшення хліборобства. В першу чергу буде старатися винайміти від наших інституцій маєтности і завести на них взірцеві господарства і господарські зимові курси або школи. Буде плекати добірне насіння збіжжа, розводити високомолочні породи коров і добрі роди дробу. Крім того буде на тих господарствах випробовувати господарські машини, заграничні насіння, помічні погної і їх поручати або і доставляти селянам. І господарські книжки для селян і часописи хоче видавати спілка". (Г. К. Ч. ч. 32—33 з 12. серпня 1925 р.).

Цього вистане, щоби зрозуміти, як далекими були наміри від реальної спромоги, і ясним є, що горстка аґрономів не могла

виконати того, чого досі не виконали вповні наші центральні господарські установи разом. Але молодість має свої права і це вповні нас у тодішньому часі оправдувало.

Та життя не все прихильне людям, що мають великі пляни і малі засоби до їх виконання. Так і було з нашою Спілкою Українських Аґрономів. По першому зриві прийшли клопоти, які має кожна фінансово належно невивінувана торговельна установа, кількасот золотих уділового капіталу були неспівмірні до великих торговельних оборотів, викликаних не в останній мірі також вимогою самого розбурханого аґрономічною працею села і, дійсно, професійні та інші важні справи, які мала сповнити ця установа найшлися на сірому кінці. Не значить це, що Спілка не робила нічого у професійних справах. Навпаки, приміщення аґрономів на повітах, їх контакт зі собою, навіть деякі інструкції фахового характеру ішли зі Спілки. Алеж все це було ведене тільки доривочно, несистематично, а до того ці справи все мусіли робити місце головній справі за яку Спілка замоталася, а якою була — торговля.

Тому треба було чекати аж два роки на перший Зїзд Українськх Аґрономів, який скликала Спілка Українських Аґрономів, а який відбувся дня 10. липня 1927 р. Зїзд був націхований тим розмахом, що його слідно було у цілій тодішній нашій аґрономічній роботі. Можна його назвати шуканням шляхів нашої громадської аґрономії, яка з хаосу чужих зразків та наших власних починів починала кристалізувати свою власну програму праці. На цьому зїзді, що дав почин до зїздів аґрономів загалом, а які в дальшому робив уже „Сільський Господар", виголошено два орґанізаційні реферати та аж 15 фахових рефератів і то з найрізніших ділянок аґрономічних наук. Усі, що тільки мали охоту, хотіли причинитися чимнебудь до того фундаменту нашої аґрономічної праці на майбутнє, яким уважали ми всі цей зїзд. Цей перший Зїзд Аґрономів був радше киненням гасел, чим обговоренням реальних напрямних праці, одначе його значіння було для нашого аґрономічного світу величезне: ми вперше засвідчили, що ми найшли у праці для народу наше місце та що з фахового боку уміємо нашу працю належно поставити.

На цьому зїзді забрали аґрономи також слово у справі віднови праці „Сільського Господаря" —централі нашої громадської аґрономії, а також у справі розбудови нашої сільськогосподарської кооперації. Постанови Зїзду у цьому напрямку ось які:

> „Зїзд Українських Аґрономів розглянувши справу відносин між С. У . А. та „Сільським Господарем" і „Центросоюзом" ухвалив: 1) Закликати Управу Спілки Укр. Аґрономів виробити разом з Надз. Радою Спілки деклярацію до Загальних Зборів „Сільського Господаря" в якій булоб зясовано погляд аґрономів на дальшу працю „Сільського Господаря" і оферовано булоб допомогу аґрономів в дальшій роботі в Раді „Сільського Господаря".

2) В справі „Центросоюзу" Зїзд визнає, що „Центросоюз" повинен стати чистим центром сільсько-господарської кооперації. Для успіху реорґанізації й роботи такого центра сільсько-господарської кооперації треба негайно запросити до „Центросоюзу" аґрономів і доручити їм відповідальну роботу.

3) Спілка Укр. Аґрономів буде вести на далі свою діяльність і примінить її до тих змін, які зайдуть в напрямку діяльности „Сільського Господаря" і „Центросоюзу". (Часопис „Сільський Господар" 1927, стор. 163).

З цього видно ясно програму праці наших аґрономів так відносно „Сільського Господаря", як також перебудови нашої кооперації зі споживчої сільської на сільсько-господарську, а попри це треба з радістю ствердити, що при визначній активній допомозі та жертвенній праці наших аґрономів так „Сільський Господар", як також наша кооперація пішли шляхами, що їх пропонував перший Зїзд Українських Аґрономів. В цьому й велике значіння цього зїзду, бо він є наявним доказом, що наша праця мала вже від нашого першого зїзду передумані напрямні, що згодом оформились у програму нашої громадської аґрономії.

Очевидно, що велика частина постанов цього зїзду, головно його фахової частини, лишились невиконаними, що й було до передбачення і що я, якому доля судила проводити цьому зїздови, у кінцевому слові зїзду це виразно зазначив. Бо на виконання цих плянів треба років праці, треба засобів, треба сприятливих умовин праці. Тому не диво, що деякі з постанов першого зїзду виконуємо щойно сьогодня, а деякі виконають інші щойно згодом.

Пропозиції першого Зїзду Аґрономів з 10. липня 1927 р. відносно праці „Сільського Господаря" вскорі сповнилися. Бо вже дня 27. грудня 1927 р. на Загальних Зборах „Сільського Господаря" обрано нову Раду Товариства під головуванням інж. аґр. Юліяна Павликовського, до якої увійшли аґрономи, беручи керму Товариства у свої руки. Внедовзі, бо вже 21. січня 1928. р. зібралася ця Рада на засідання та вибрала президію, яку майже в цілости обсаджено аґрономами та іменовано нового директора Товариства, теж аґронома. Тодіто писав часопис „Сільський Господар" (ч. 3. з 1. II. 1928):

„Останні Заг. Збори Т-ва „Сільський Господар" дня 27. XII. 1927 р. покликали до праці в Товаристві богато аґрономів, людей фахових, що хотять і вміють працювати над піднесенням хліборобської культури. Вони мають відновити давну діяльність Т-ва."

Нова Рада і дирекція „Сільського Господаря" виконувала дальше програму нашої громадської аґрономії та відразу поставила правильно справу, що:

„всі аґрономи на будуче мають працювати при Філіях і Кружках „Сільського Господаря" під кермою і контролею Головного Товариства". („Сільський Господар" ч. 6. з 15. III. 1928 р., стор. 1).

Однак не так легко можна було цю справу перевести. Бо нашої орґанізації „Сільського Господаря" тоді в краю майже не було, а коли й відновлялися Кружки та Філії, то вони були слабі й не мали ще того авторитету, щоби вибороти собі належне місце у нашім господарськім життю. Повітові Союзи Кооператив анґажували аґрономів на своїх урядовців та розуміли їх працю так, що аґроном мав збільшувати обороти Союзу і бути добрим продавцем хліборобських машин, помічних погноїв і т. д. Справу утруднювало теж дальше непорозуміння між „Спілкою Укр. Аґрономів", а „Центросоюзом". Бо між цими орґанізаціями не дійшло до порозуміння, як цього бажав перший Зїзд Аґрономів, а навпаки почалася в краю нездорова конкуренція, яка мусіла покінчитися прикро для Спілки. Та розпочате раз торговельне діло Спілки годі було нараз припинити, а незрозумілі змагання одиниць до того, щоби Спілку зробити якоюсь торговельною централею були гальмою у наладнанні цеї справи.

Одначе новий провід „Сільського Господаря" не занедбував професійних справ аґрономів. Вже на д р у г о м у Зїзді Аґрономів, який скликав вже „Сільський Господар" на день 24. листопада 1928 р. предложено випрацюваний дирекцією Т-ва проєкт „Службових правил для аґрономів, приділених Т-вом „Сільський Господар" до поодиноких Повітових Союзів Кооператив. У вступі до цих „Службових правил" пишеться:

> „На підставі ухвал конференції Президії „Сільського Господаря" і „Центросоюзу" з 26. мая 1928 р. в цілі наладнання співпраці кооперативної орґанізації з хліборобською орґанізацією „Сільський Господар" обовязана кооперація кожного повіту переходово удержувати на етаті Повітового Союзу Кооператив принайменше одного аґронома з тим, що він має вести аґенди Філії „Сільського Господаря" під повною і виключною кермою Централі „С. Г", а заразом має бути дорадником П. С. К. в торговельній ділянці та помагати йому в переведенню торговельних операцій як рільничий експерт, а не як референт торговельний".

Ці „Службові правила" були назагал добрі, тільки прикроєні до кращих, тодішніх часів. Та вже на цьому зїзді впали зі сторони Управи „Спілки Укр. Аґрономів" слова, що хоч вони й добрі, то треба, щоби їх випрацювала Спілка, а не „Сільський Господар", хоч був час, щоби і Спілка це зробила.

Не зважаючи на це „Сільський Господар" дальше старався наладнати справу правного відношення аґрономів та їх забезпечення. Тому на т р е т ь о м у Зїзді Аґрономів, що відбувся дня 2. березня 1929 р. обрано „ Комісію для вироблення службових правил", до якої увійшли „Сільський Господар", Ревізійний Союз Українських Кооператив, „Центросоюз" і „Маслосоюз" та від аґрономів — інж. Дубрівний Павло, інж. Котик Василь та інж. Мосора Володимир. Комісія відбула два засідання, а то дня 20. VI. 1929 і дня 11. VII. 1929 та переглянула і ухвалила проєкт „Службових правил", цим разом вже з докладним

означенням платень, обовязків аґрономів і т. д. Проєкт цих правил виготовила знову дирекція „Сільського Господаря”.

А тим часом непомітно підходила і до нас велика господарська кріза. Почали діятися незнані для нас речі. Кооперація почала нагло зменшувати свої обороти й приходи, а жертвою цього почали падати передовсім — аґрономи. Їх перших звільнювано з посад, думаючи, що це найкращий вихід зі ситуації. Поважно підірвалися доходи „Сільського Господаря” — централі, бо розпочаті на велику скалю праці, обраховані на добру конюнктуру не давали сподіваних приходів. „Спілка Укр. Аґрономів” потребувала перша наглої допомоги, яку одні бачили у підношенні відповідальности уділів, другі у якійсь неясній фузії з богатим, всетаки „Сільським Господарем”. А найменше було таких, що заявлялися за її скорою, по змозі мало болізною ліквідацією, як організації, що не видержала проби життя. Цей залім наших плянів і хаос проєктів проявився теж і на Загальних Зборах „Сільського Господаря” 20. грудня 1929 р. Ясно приходилося ствердити, що тільки брак своєї професійної орґанізації аґрономів не дає змоги стати їм в обличчі нових загроз крізи з ясним пляном до праці за власне, краще завтра.

Та зновуже скликає „Сільський Господар” а не інша орґанізація, на день 11. квітня 1930 р. четвертий Зїзд Аґрономів, який стверджує ось-що:

„Зібрані укр. аґрономи на IV-ому Зїзді у Львові дня 11. квітня 1930 р. стверджують, що в обличі загальної хліборобської крізи найважніше завдання лежить перед нашими повітовими аґрономами, а успіхи їхньої праці будуть тільки у тому випадку:

а) коли праця аґрономів буде переводитись після одного наміченого пляну, який може виходити тільки від Централі Краєвого Господарського Т-ва „Сільський Господар” у Львові, при співпраці усіх українських аґрономів, що працюють на повітах,

б) і коли аґрономи будуть зорґанізовані у свойому становому товаристві, яке в порозумінні з „Сільським Господарем” подбає про їхнє матеріяльне і моральне забезпечення, як безумовну конечність їхньої спокійної і доцільної праці”.

Цей Зїзд ствердив отже конечність професійного товариства та не признав за нього „Спілки Укр. Аґрономів”, що поволи хилилась до упадку, а її керманичі почали братися за ріжні справи, далекі від тих, що їх колись намічено при заснованню Спілки (оснування і підпирання ґазет, творення політичної орґанізації і т. д.), а які потім виказалися цілковито невдачними. На цьому Зїзді щераз передискутовано службові правила, в обличчі крізи зменшено ставки платень, тощо, а вкінці передано їх на розгляд черговому зїздові.

Вслід за рішенням на цьому зїзді про конечність професійної орґанізації аґрономів поробили деякі аґрономи заходи, щоби затвердити статут станового Т-ва „Аґроном”. Цей статут по

довшому часі насправді внесено до влади і вона його затвердила, одначе основники цього Товариства не використали цього і Товариства не впровадили в життя.

Тому, що справа професійного товариства аґрономів була постановлена і передана до виконання товаришам, що безпосередньо у „Сільському Господарі" не працювали, не обговорювано цеї справи на п я т о м у Зїзді Аґрономів (25. березня 1931) ні на ш о с т о м у Зїзді (5. березня 1932 р.). Та коли справа з цим Товариством затягувалася, то вже с ь о м и й Зїзд Аґрономів „Сільського Господаря", що відбувся 21. жовтня 1933 р. знову обговорював широко професійні справи та приняв відносно цього і у звязку зі створенням Інспекторату Аґрономічної Праці таку постанову:

> „Зїзд уважає, що одним з перших завдань Інспекторату Аґрономічної Праці, створеного спільними силами „Сільського Господаря" і „Центросоюзу", мусить бути упорядковання службових умовин та можливости удержання аґрономів при Філіях „Сільського Господаря", тому доручає Централі „Сіл. Господаря" подбати за відповідне переведення цеї справи".

У виконанні цеї постанови зібрала Централя „Сільського Господаря" докладніші дані про правне і фінансове положення аґрономів, що й стало вихідною точкою до порушення цеї справи на Загальних Зборах „Сільського Господаря" дня 29. березня 1935 р. На основі передискутовання цеї справи на Загальних Зборах „Сільського Господаря" занявся професійними справами близче д е в я т и й Зїзд Аґрономів „Сіл. Господаря", що відбувся 30. березня 1935 р. (восьмий Зїзд Аґрономів „Сільського Господаря", що відбувся 15. лютого 1935 не занимався цими справами). На цьому девятому Зїзді Аґрономів „Сіл. Господаря" обрано „Комісію для наладнання службових відносин аґрономів у краю", а крім цього одноголосно рішено:

> „IX. Зїзд Аґрономів „Сіл. Господаря" уважає за конечне створити професійну орґанізацію аґрономів. Для того належить покликати комісію трьох і доручити її опрацювати статут цьої орґанізації".

Зараз по Зїзді почалися праці Комісії, яка відбула засідання 11. IV. 1935 р. та передала зібрання відповідних даних про умовини праці аґрономів „Сільського Господаря". Ці дані зібрано й вони стали основою дальшої праці Комісії, що відбула з черги засідання 28. квітня 1936, 15. травня 1936, та, останнє, дня 24. листопада 1936 р.

Рівночасно з працею цеї Комісії опрацьовано статут „Товариства Українських Аґрономів" та подано його, після затвердження Комісією, до зареєстровання владою 31. серпня 1935 р. Одначе після одержаних вказівок ця реєстрація була безвиглядна, коли надалі в статуті булоб зазначено, що тереном праці Товариства є ціла держава. Тому на о д и н а ц я т о м у Зїзді Аґрономів „Сіл. Господаря", що відбувся дня 18. квітня 1936 р. рішено подати зміну до влади, що тереном праці є воє-

відства львівське, тернопільське і станиславівське. У висліді цього влада погодилася на зареєстровання статуту, жадаючи 2. серпня 1936 р. дрібних, несутєвих доповнень. Ці доповнення внесли ми 16. вересня 1936 р. і отсе письмо № P. B. S. XII-a-1 з дати 6 жовтня 1936 р., яке доручено дня 7. листопада 1936 р. затвердило і зареєструвало статут Львівське Воєвідство, а разом з тим могли ми приступити до впровадження Товариства Українських Аґрономів в життя.

Такі були етапи у змаганні наших українських аґрономів до створення своєї власної орґанізації. Коли зважимо, що перший почин для цього зроблено ще 25. липня 1925 р., то бачимо, що треба було 11-ти років, щоби вкінці ця професійна орґанізація оформилась належно та могла почати правильну працю.

А тепер , коли ми стоїмо отсе на початку праці нової нашої орґанізації ще кілька слів про її завдання й значіння. Нема сумніву в нашому громадянстві, що ми, аґрономи, це сьогодня необхідні народні робітники. Нема сумніву, що наша аґрономічна праця набрала ваги загально-національної праці. Нема сумніву, що мимо деякої початкової нехіті до нас серед частини інтеліґенції, що сама живе зі села, ми вспіли виробити собі належне місце у нашому українському громадянстві і то так, як фахівці, як і громадяне. Ми поставили у всю ширину працю „Сільського Господаря", ми є головними рушіями сільсько-господарської кооперації, наші товариші аґрономи ведуть сьогодня наші найбільші установи. Нас починають шанувати за нашу працю. Ми зробили теж чималий крок у науці та по змозі наших сил двигнули теж нашу аґрономічну гадку й зголосились у світі скромною спробою „Українського Аґрономічного Вістника", що ми хочемо доложити нашу цеголку до будівлі аґрономічних дослідів наших товаришів у інших країнах. Наше аґрономічне імя для нас і для нашої Нації набрало значіння й ваги. І тому, коли повстала отсе наша власна орґанізація, Товариство Українських Аґрономів, то на нього звернені не тільки наші надії, але й очі цілого українського, а то й подекуди чужого громадянства. Тож перед нами завдання: виповнити це товариство змістом творчої праці, зберечи дотеперішню добру славу українських аґрономів та високо держати наш аґрономічний прапор у рядах походу за краще завтра Нації.

RÉSUMÉ.

L'auteur parle des débuts de la création de l'organisation professionnelle des agronomes Ukrainiens à Léopol, qui ont contribué petit à petit au relèvement de la vie rurale ukrainienne tant au point de vue économique que social. Les agronomes ukrainiens dès l'an 1925 avaient créé une organisation propre qui cependant, par suite de sa trop grande intrusion dans le commerce des produits agricoles et de la grande crise, a dû se dissoudre. Le grand mérite des agronomes ukrainiens est qu'ils ont mis sur pied, par leur travail plein de sacrifice, l'organisation des paysans ukrainiens „Silskyj Hospodar" et ont contribué pour une large

part au beau et rapide développement des coopératives agricoles ukrainiennes en Pologne. En effet, vu le nombre des agronomes ukrainiens croissant sans cesse, il ne fut plus possible de se passer d'une organisation professionnelle. Ainsi, après les premiers débuts d'insuccès et de coûteuse expérience qu'éprouva l'organisation des agronomes ukrainiens, on fonda (en 1937) „L'Association des Agronomes Ukrainiens", organisation au caractère purement professionnel, qui s'assigne en même temps de remplir une mission responsable du centre culturel et scientifique agricole. Elle publie aujourd'hui „La Revue Agronomique Ukrainienne", éditée auparavant par son ancien et actuel rédacteur.

Доц. Ісак Мазепа, Прага.

ПРОБЛЄМА ПОЛІПШЕННЯ ПОЛОНИН.

Doz. I. MAZEPA, Prag: DAS PROBLEM DER VERBESSERUNG DER ALMWEIDEN IN DEN KARPATEN. — PROBLÉM ZLEPŠENI POLONIN.

Відомо, що різні аґрікультурні поліпшення в сіль. господарстві звичайно бувають звязані з певними видатками й не завжди можуть бути рентовними. Тому й справу поліпшення полонин мусимо розглядати, насамперед з погляду господарської рентовности.

Чи поліпшення полонин в сучасних умовах є господарсько доцільне та рентовне , на це конкретну відповідь можуть дати лише експериментальні дані на полонинських досвідних станицях. На жаль, таких даних ми ще не маємо, принаймні, для закарпатських полонин. Але це не зменшує актуальности та своєчасности певних аґрікультурних заходів на цих полонинах. Що такі заходи потрібні й що вони є в інтересах піднесення місцевого господарства, про це свідчить сучасний невдоволяючий стан господарства на полонинах. Так, напр. за новішими даними[1]) на закарпатських полонинах в літню добу пасеться 100.000 голов різної господарської худоби або, в перечисленні на велику худобу, коло 45.000 голов. При загальній площі полонин коло 50.000 га, це значить, що пересічно на одну голову великої худоби припадає коло 1 га, а на окремих полонинах, як напр. на Боржавській[2]), то й того менше. Нормально навіть на поліпшених полонинах потрібно на одну голову коло 1.5 га, а на полонинах неполіпшених до 3 га і більше[3]). В Швайцарських Альпах, з їх далеко культурнішим станом гірських пасовиськ, на 1 голову великої худоби припадає пересічно коло 1.6 га[4]).

Отже поліпшення полонин виходить з потреби підняти кормову вартість полонинських пасовиськ тому, що вони переповнені худобою. Коли приняти на увагу велику ролю полонин

---

[1]) „Čsl. Zémědělec" roč. XI стор. 45.

[2]) За даними Малоха (Boržavské poloniny, стор. 116) в літній сезон 1925. р. на цій полонині на 1 голову великої худоби припадало коло 0.8 га.

[3]) Там же.

[4]) C. Schroeter: das Pflanzenleben der Alpen, стор. 16.

в господарському життю закарпатського хлібороба, то загальна доцільність та рентовність певних меліораційних заходів на полонинах не може викликати сумніву. Само собою, справа піднесення кормової продуктивности полонин є складна й нелегка. Очевидно, що вона може бути переведена лише пляново, в міру створення необхідних для цього загальних умов, а також відповідно до того конкретного стану, в якому находиться полонинське господарство в поодиноких районах.

Потребу поліпшення закарпатських полонин відчували вже в довоєнному часі, коли заходами мадярської влади, починаючи з 1899 р. ведено певні праці в напрямку заведення раціонального господарства на полонинах. Так, будували стайні для худоби, упорядковували возові та піші шляхи в горах, орґанізували молочарні, ставили досвіди з поліпшенням полонинського травостану, нарешті в р. 1903 на Бержавській полонині засновано досвідно-насіньову станицю для випробування різних лукових ростин щодо їх культури на полонинах. Світова війна перервала й в значній мірі знищила наслідки цієї праці. Майже ні одна з будов, поставлених за мадярської влади, не залишилася після війни. З приєднанням Закарпаття до Чехословацької держави, міністерству хліборобства довелося майже наново почати різні заходи для меліорації полонин.

Природні умовини на закарпатських полонинах дуже сприятливі для утворення на них прегарних високогірських пасовиськ. Але для раціонального господарства на полонинах в сучасних умовах цього замало. Крім природніх умов, потрібні ще певні заходи з боку людини. В даному випадку говоримо про заходи спеціяльного, *аґротехнічного* характеру, направлені на поліпшення самого полонинського травостану.

Сучасний травостан на закарпатських полонинах, як це вже зазначалося в моїх статтях в „УАВ" за 1934 рік, визначається пануванням в ньому здебільша малоцінних колосковців (Gramineae), густо кущавого типу, як мичка (Nardus stricta), луговик дернистий (Deschampsia coespitosa) і вівсяниця низька (Festuca supina). Цей факт свідчить про те, що полонинський травостан є в стадії старости, виродження в ньому кращих кормових ростин і поширення ростин малої кормової вартости або й зовсім безвартісних[5]). Процес збіднення полонинського травостану викликаний багатьома причинами, на яких ми тут не зупиняємось. Головнішими з них треба вважати: зменшення аерації (провітрювання) ґрунтів і збіднення їх на поживні речовини. З цими причинами, що є наслідком певних процесів у лукових ґрунтах, ми й мусимо в першу чергу рахуватися при наміченні способів поліпшення полонинського травостану.

В долині, в залежности від характеру існуючого травостану, вживають двох способів для поліпшення луків та пасовиськ. На луках, де панують колосковці згаданого густокущового типу,

---

[5]) Про еволюцію лукової рослинности гл. цікаві праці В. Вильямса: 1. Естественно-исторические основи луговедения. Москва, 1922 і 2. Общее земледелие с основами почвоведения. Москва, 1927.

найбільш доцільним вважають *основний* чи *радикальний* спосіб поліпшення, що полягає в знищенні старої дернини й заложенні нові. На луках з перевагою колосковців рідкокущового типу, як вівсяниця (костирява) лукова (Festuca pratensis), райґрас французький (Arrhenatherum elatius), райґрас анґлійський (Lolium perenne), та ін., є вистарчаючий *поверховий* спосіб поліпшення при якому стара дернина лише поновлюється, „освіжується" шляхом боронування, поверховного угноєння, а іноді й підсіву нових ростин.

Нема підстав шукати якогось іншого критерія для вибору способів поліпшення полонинського травостану. Оскільки на полонинах ходить головно про боротьбу з мичкою (Nardus stricta), як найбільш типовим представником густокущових колосковців, то очевидно на увагу треба брати спосіб поліпшення травостану, що оснований на знищенні старої дернини, угноєнні й посіві нових ростин. Лише на ділянках з пануванням кращих кормових ростин, як вівсяниця червона (обманна) (Festuca rubra var. fallax), польовиця звичайна (Agrostis vulgaris), тощо, можна обмежуватися поверховним способом поліпшення, залишаючи стару дернину.

При основному способові поліпшення стару дернину звичайно знищують оранкою за допомогою плуга, тощо. Але в останніх роках в австрійських Альпах почали вживати, замісць плуга, малу фрезу Сіменса-Шукерта К. 5. Це машина з бензиновим мотором. Складається вона з поземого вала, який крутиться підчас праці й до якого прикріплені зубчасті або лопатчасті зуби. За допомогою цих останніх фреза дуже добре й рівномірно розрушує ґрунт. За даними досвідів, переведених австрійським міністерством хліборобства в р. 1930 в Зальцбурґу, фрезуванням досягають значно кращу підготову ґрунту для заложення нової дернини, ніж звичайною оранкою, особливо на нерівних, купинастих місцях.

Трубріґ[6]), відомий знавець альпейського господарства в Австрії, вважає, що дотеперішні способи боротьби з мичкою (Nardus stricta), як оранка, угноєння тощо, є незадовольняючі: вони щонайбільше приводять лише до зменшення мички в травостані, а не до її цілковитого знищення. На думку Трубріґа, одинокий спосіб успішної боротьби з мичкою — це *фрезування*, якому він надає велике значіння в справі меліорації гірських лук та пасовиськ. „Пекуче питання знищення мички механічним шляхом — каже він — технічно є вирішене малою фрезою. В ній знайшов наш лютий противник свого пана й свого майстра".

Але й сам Трубріґ не заперечує, що в разі потреби ґрунт, підготований хочби й фрезуванням, необхідно угноїти. Полонинські ґрунти, в наслідок сталого виснажування через випасання та вилуговування дощовою й сніговою водою, є дуже бідні на поживні речовини. Будучи продуктом вивітрювання головно карпатських пісковиків, ґрунти на закарпатських полонинах взагалі досить одноманітні й здебільшого це різноманітні ґа-

[6]) „Alm und Weide" 1933.

тунки ґрунтів піскуватих. В розрізах на типових для субальпейської зони ґрунтах можна бачити такі три головні верстви: *верхня,* 10—15 цм грубини — темнобурий суглинок, багатий на гумус; *середня,* 10—20 цм — світлобурий суглинок з відломками пісковика і *нижня,* 15—25 цм — жовтобура глина, що в мокрому стані легко зліплюється, теж з відломками пісковика. *Підґрунт* — твердий пісковик.

В аґропедологічному інституті в Кошицях у 1923 р. роблено хемічну аналізу кількох проб ґрунту зазначеного типу, взятих на Біржавській полонині (для аналізи вжито 10% розчин соляної кислоти). Висліди аналізи були такі (M. Maloch: Boržavské poloniny, стор. 15):

Хемічний склад ґрунту:

$Fe_2O_3 + Al_2O$ %	CaO %	MgO %	K_2O %	P_2O_5 %	CO_2 %	N %	Гумус %
4.952	0.524	0.375	0.060	0.163	0.446	0.402	7.582

Хемічний склад карпатського пісковика (підґрунт):

Вода (вогкість)	0.26 %
Двоокис сіліцію (SiO_2).	72.52 „
Окис заліза й алюмінію ($Fe_2O_3 + Al_2O_3$) . .	17.12 „
Окис вапна (CaO)	5.06 „
Окис магнію (MgO)	2.44 „
Решта (CO_2, S, Mn тощо)	2.60 „
	100.00 „

Ці дані з першого погляду нібито дозволяють зробити висновок, що ґрунтам на полонинах бракує лише калію та вапна, а що фосфорної кислоти й особливо азоту вони мають досить. Але досвіди з угноєнням на полонинах показують, що полонинським ґрунтам бракує також фосфорної кислоти й азоту. Так, напр., при угноєнні травостану типу Festuca rubra на Біржавській полонині в роках 1926—27 (там же, стор. 135) найбільший вплив на піднесення урожаю мало угноєння фосфором (40 кґ P_2O_5 в формі томасини на 1га), і особливо азотом (20 кґ в формі чілійської салітри). Треба вважати, що фосфорна кислота та азот в полонинському ґрунті є в формах, що тяжко розчиняються у воді й тому не надаються для безпосереднього засвоєння їх ростинами. В противному випадку їх, очевидно, вимилиб з ґрунту дощові води так само, як калій та вапно.

Наслідком вилуговування вапна з верхніх верств ґрунту полонинські ґрунти визначаються порівнюючи високою кислотністю. Для нормального розвитку кормових ростин на пасовиськах вважають високою кислотність ґрунту вже починаючи від pH=5.5 і нижче. Між тим напр. на Біржавській полонині[7]) констатована така кислотність: для травостанів типу Supinetum pH = 3.96, для Myrtilletum pH = 4.11 і для Caricetum sempervirentis pH = 4.15. Сильно кислотний є також підґрунт в травостані Nardetum (pH = 4.17 — 4.44), а також ґрунт в тра-

[7]) J. Král, M. Maloch aj.: Boržava v Podkarp. Rusi ч. I, стор. 41.

востанах Rumicetum (pH = 4.40) і Poaetum (pH = 4.45). Найменшу кислотність стверджено в ґрунтах коло гірських потоків (pH = 6.48), що очевидно, своїми водами виносять вапно зі спідніх верств верховинського масиву.

На жаль, *угноєння* полонинських ґрунтів зустрічає значні труднощі. Насамперед, не всі форми погноїв можуть бути вжиті при угноєнні ґрунтів на полонинах. Так, штучні мінеральні погної, з огляду на транспортові труднощі, мало надаються для використання їх на полонинах. В Швайцарських Альпах межею рентовного вживання штучних погноїв в горах вважають полосу приблизно до 1.500 м. Як буде стояти справа у нас на полонинах, це питання ще є не зясоване. Можна лише сказати, що при всяких меліораційних заходах ширшого розміру напевне й на полонинах не можна буде обійтися без штучних мінеральних погноїв.

Щодо орґанічного гною, то про цю доставу його з долини не може бути мови, а на самих полонинах його нема в достатній кількости з огляду на короткий час перебування худоби в стайнях. Застосування орґанічного гною при поліпшенні полонин вимагає відповідних заходів загально-господарського характеру, а саме: збудування потрібної кількости стаєн для худоби, а також заготови сухих кормів через збільшення площі під сінокоси. З цею метою, одночасно з будуванням модерних стаєн, необхідно огородити більші площі під сінокоси недалеко від стаєн. Крім раціональнішої годівлі худоби, таким способом далобися також раціональніше використати анімальний гній на полонинах. Потребу стаєн на полонинах особливо відчувається під час тривалої непогоди, коли худоба примушена шукати захисту в лісі. Наслідком цього буває кількаденне зменшення дійности, а також зменшення приросту у решти худоби. Через відсутність стаєн полонинський травостан багато тратить через ушкодження худобою в мокру погоду.

Досвід в швайцарських Альпах показав, що раціональне угноєння пасовиськ є одним з найважніших засобів для піднесення їх кормової вартости. З різних форм погноїв на альпейських луках найкраще виказали себе *компост* і особливо рідкий гній в формі *гноєвиці (кейди-гноюхи)*. Гноєвиця — це гнійний розчин чи гноївка, до якої підмішані тверді екскременти. Така гноєвиця своїм хемічним складом наближується до складу звичайного хлівного гною чи обірника й є надзвичайно цінним погноєм, хоч відрізняється від обірнику своїми фізичними властивостями та мікрофльорою. Для заготови компосту звичайно використовують гній, що нагромаджується на тирлових місцях (місцях денного спочинку та ночівлі худоби). Щодо гноєвиці, то її заготовляють в окремих бетонових ямках, що їх будують коло стаєн.

На закарпатській верховині Малох[8]), на підставі кількалітніх досвідів на Бержавській полонині, прийшов до таких висновків щодо угноєння полонин. Штучні мінеральні погної можна

---

[8]) M. Maloch: Boržavské poloniny, 1931, стор. 135.

з успіхом вживати на полонинах лише при угноєнні штучних травостанів, утворених шляхом знищення старої дернини. На травостанах неполіпшених угноєння штучними погноями дає ефект лише при внесенні їх в більшій кількості, що не є рентовне. На штучних травостанах найбільш позитивні наслідки дає фосфорово-азотове угноєння при умові, що фосфорну кислоту даємо в формі томасини, що є досить багата також на вапно, а азот в формі гноюхи-кейди, що має в собі також достатню кількість калію. Таким чином, згідно з цими даними *фосфорно-гноєвицеве угноєння дає виснаженим ґрунтам всі необхідні речовини і не тільки фосфор та азот, але й вапно та калій.*

Третя операція при радикальному способі поліпшення полонин — це посів нових ростин. Вихідною точкою в цій операції мусять бути дані природнього травостану на полонинах. Для посіву нових ростин треба брати на увагу, насамперед, ті цінніші в кормовому відношенні ростини, що зустрічаються на полонинах, а значить відповідають місцевим умовам. З тих ростин, що зустрічаються на закарпатських полонинах, як це вже я зазначив в моїх попередніх статтях, найбільш придатними для посіву на полонинських пасовиськах є такі:

Trifolium repens	Phleum alpinum
Lotus corniculatus	Poa alpina
Agrostis vulgaris	„ pratensis
Anthoxanthum odoratum	Trisetum alpestre
Festuca rubra var. fallax	Meum mutellina
„ pratensis	

Для посіву на луках до цих ростин можна додавати ще такі: Trifolium pratense, Dactylis glomerata і Phleum pratense.

Малох[9]) на підставі даних досвідно-насіньової станиці в Керницях на Бержавській полонині поручає для посіву на полонинах ще такі ростини:

а) *на пасовиськах:*

Agrostis alba	Poa fertilis
Festuca ovina	Trisetum flavescens
Lolium perenne	Plantago alpina
Poa violacea	

б) *на луках:*

Trifolium hybridum	Arrhenaterum elatius
Alopecurus pratensis	Festuca arundinacea

Малох поручає такий *загальний зразок* насіньової мішанини для посіву на полонинах, з тим, що цей зразок, в кожному окремому випадку, мусить бути точніше примінений до даних існуючих умов, беручи на увагу місце посіву, висоту над рівень моря і т. д.:

Метеликоцвітні ростини (12%):

Trifolium pratense	0.42	кґ. на 1 га
„ repens	0·72	„ „
„ hybridum	1.56	„ „
Lotus corniculatus	0.60	„ „

[9]) Там же, стор. 185.

Колосковці (88%):

Phleum pratense (або Phl. alpinum)	5.40 кґ.	на 1 га
Poa pratensis (або P. alpina)	2.70 „	„
„ fertilis (або P. violacea)	3.40 „	„
Festuca pratensis	9.12 „	„
„ rubra var. fallax	7.00 „	„
„ rubra var. genuina	7.00 „	„
„ ovina	2.90 „	„
Lolium perenne	5 59 „	„
Avena flavescens	1.00 „	„
Agrostis alba var. stolonifera	2·40 „	„
Dactylis glomerata	1.40 „	„
	51.12 кґ.	

Слід зазначити, що справа вибору ростин для їх культури на полонинах має ще багато незясованого. Досвіди в Альпах показують, що деякі з негірських ростин, як Festuca pratensis, Dactylis glomerata, Phleum pratense тощо, під впливом угноєння можуть підниматися до 1.500—2.000 м. і вище. Чи вдасться акліматизувати на закарпатських полонинах всі зазначені негірські рослини, що їх поручає Малох, це мусить бути докладніше зясоване шляхом дальших дослідів на полонинських досвідних станицях, тощо. Незясованим треба також вважати питання про те чи варто давати до мішанок такі порівнюючи малоцінні ростини, як Festuca ovina, Festuca arundinacea, Poa violacea тощо.

Очевидно, що для вдержання в доброму стані штучно утвореного травостану на полонинах потрібний такий самий раціональний догляд за ним, як і за штучними луками в долині, а саме: систематичне провітрювання ґрунту боронуванням, систематичне поверхове угноєння і т. д. Без такого догляду в лукових ґрунтах утворюються поступово умови, при яких кращі кормові ростини поволі зникають, уступаючи місце малоцінним або й безвартісним ростинам.

Не треба доводити, що радикальний спосіб поліпшення полонин, оснований на знищенні старої дернини, звязаний з досить значними видатками й тому зустрічає досить великі труднощі для свого переведення, особливо в ширшому розмірі. Ці труднощі заслуговують на увагу тим більше, що коротка веґетаційна доба, а також віддаленість та високе положення гірських пасовиськ і без того надзвичайно обмежують господарський ефект різних заходів щодо їх поліпшення.

Тому серед фахівців альпейського господарства не припиняється праця в напрямку винайдення простіших, більш рентовних способів поліпшення гірських луків та пасовиськ. Так, недавно *Шнайтер* виступив в австрійській пресі[10]) в обороні нового способу поліпшення мичкових (нардетових) (з пануванням Nardus stricta) травостанів, основаного *виключно на угноєнні*. Шнайтер відкидає згаданий вище спосіб Трубріґа з фрезуванням як дорогий і непрактичний. „Технічне вирішення справи — каже

[10]) „Fortschritte der Landwirtschaft“, Wien 1933.

він — це ще не вирішення господарське". Шнайтер вважає, що досить значні витрати на фрезування є великою перешкодою для вжиття цього способу на практиці.

Замісць знищення старої дернини фрезуванням і т. ін., Шнайтер пропонує інший, простіший спосіб для поліпшення травостану з пануванням мички (Nardus stricta). В основу свого способу Шнайтер бере біольоґічні особливости мички, а також результати досвідів про вплив гноєвицевого (кейдового) угноєння на розвиток мички. Відомо, що мичку до часу її квітнення охоче поїдає худоба всіх родів і лише після квітнення тратить мичка свою кормову вартість і твердне, при чому листя вкривається кремінчастими зубчиками. Оскільки дотеперішні досвіди показали, що *мичка, під впливом угноєння гноєвицею (кейдою), може задержатися в зеленому, споживному стані майже все літо,* то Шнайтер в цьому як раз бачить *вихід* для піднесення кормової вартости мичкових (нардетових) травостанів за допомогою угноєння гноєвицею.

Остаточні висліди досвідів Шнайтера ще не опубліковані. Але думка Шнайтера є тим цінна, що базується на певних наукових даних. Так, з фізіольоґії відживлення ростин відомо, що азот впливає на продовження веґетаційної доби, а крім того викликає у ростини підвищену продукцію зеленої маси. Тому не є виключене, що шляхом відповідного угноєння може справді вдасться найти простіший та доступніший спосіб для підвищення кормової вартости пануючого на гірських пасовиськах мичкового (нардетового) травостану, спосіб, при якому не булоб потреби ні нищити стару дернину, ні сіяти нові ростини. Таким чином, булаб вирішена, бодай тимчасово, проблєма більш рентовного поліпшення полонинського травостану з пануванням мички. Очевидно, вжиття цього способу не виключало би потреби (там, де для цього знайшлибися сприятливі умови) в рівночасному поступовому поліпшенні полонинського травостану шляхом більш радикальним: знищення старої дернини й заложення нової.

Незалежно від тих чи інших аґротехнічних способів, передумовою хоч би й повільного переведення меліораційної акції на полонинах є необхідність для цього фінансових засобів. Ці засоби потрібні не лише для піднесення кормової вартости самих пасовиськ але й для раціональної орґанізації перерібки та збуту продуктів молочарства на полонинах. Гірське господарство, особливо на вищих, більш віддалених смугах, потребує для своєї рентовности більших територіяльних комплєксів, а тому й більших оборотових капіталів. Цікаво, що в швайцарських Альпах лише коло ¹/₃ гірських пасовиськ належить приватним власникам, решта коло ²/₃ знаходиться у володінні кооператив та громад. Ці останні мають свої власні кредитові установи й таким способом забезпечують фінансові потреби свого господарства.

Закарпатські полонини в своїй переважаючій більшости (81.7%) належать державі. Отже є природнім, що не так давно в спеціяльній чеській пресі[11]) порушено питання про утворення

[11]) Čsl. Zemědělec, 1931, ч. 30.

окремого державного фонду на меліорацію гірських луків та пасовиськ на взір того, як це зроблено в галузі переведення різних меліорацій на долах. Очевидно, що без державної допомоги не вдасться вивести на ширший та реальний шлях так важливу для наших підкарпатських хліборобів справу поліпшення полонин.

RÉSUMÉ.

Der Verfasser beschreibt den jetzigen Stand der Karpatenalmweiden in der Pidkarpatska Rus (Č. S. R.), wo auf 1 Stück Grossvieh bloss 0,8 — 1 ha Almweiden zur Verfügung steht. Die Entartung des Pflauzenbestandes dieser Almweiden ist so weit fortgeschritten, dass der Nutzwert der Almen sehr gering ist. Da zu viel Vieh auf den Almen weidet und der Pflanzenbestand ungenügend ist, muss man zur Verbesserung dieser Almweiden schreiten. Diese Verbesserung der Almweiden wurde in Angriff seitens des ungarischen Ackerbauministeriums noch in J. 1899 begonnen und wird jetzt seitens des tschechoslovakischen Ackerbauministeriums weiters untrstützt, was jedoch unzureichend ist.

Der Verfasser bespricht die Möglichkeiten der Verbesserung der Almweiden in den Karpaten, wobei er auf 1) die Versuche auf den österreichischen Almweiden die Vernichtung des Bürstlingrasens (Nardus stricta) durch Kleinfräse von Siemens-Schuckert K5 und 2) auf den neuen Versuch Schneiters der Verbesserung der Bürstlingbestände durch Güllendüngung verweist. Der Verfasser bespricht auch die Notwendigkeit entsprechender Kredite, welche durch den Staat zur Verbesserung der Almweiden beigesteuert werden müssen.

Autor poukázuje na soudobý neuspokojívý stav pastvin na podkarpatských poloninách, které jsou vypásajicím dobytkem přeplněny: 1 normalní kus vypásá se asi na 0.8 — 1 ha místo nutných 3 ha a více. Vzhledem k degeneraci lepších pícních rostlin v porostu polonin, produktivni hodnota poloninských pastvin může být značně zvýšena cestou vhodných agrokulturních zakroků.

Nutnost zvelebovací akce na podkarpatských poloninách byla uznána ještě za předvaleční doby. Začinaje od r. 1899 na poloninách byla provozována jistá práce ve směru zavedení racionelního hospodařstvi. Tato práce byla přerušena světovou válkou a nyni se v ní pokračuje za vedení československého ministerstva zemědělství.

Autor zevrubněji se pozastavuje nad způsobami zvelebení poloninského porostu a zvláště bere zřetel: 1) k nedavním pokusům v rakouských Alpách naprostého zničeni nardetových porostů fresovaním pomocí malého Siemensova frezru K 5 a 2) k novému způsobu (Schneitera) zvelebení nardetových porostů, jenž se zakládá na hnojení kejdou bez zničeni starého drnu. Konečně autor připomíná, že podmínkou uspěsné meliorace polonin musi být opatření nutných finančních prostředků pomocí organisace státnich úvěrů atd.

РЕФЕРАТИ ТА РЕЦЕНЗІЇ
COMPTES-RENDUS ET CRITIQUE

ЗА РОЗБУДОВУ ХЛІБОРОБСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА. (Храпливий Євген: Потреба розбудови нашого хліборобського шкільництва. Бібліотека „Сільського Господаря“ ч. 144. Львів 1938, стор. 17).

В бібліотеці „Сільського Господаря“ вийшла в 1933. р. під ч. 100 книжечка того самого автора під наг.: За наше хліборобське шкільництво, а оце в пять літ пізніше появляється знова реферат виголошений на І. Українському Педаґоґічному Конґресі, як відбитка зі збірника праць Конґресу. На початку автор стверджує, що „хліборобська школа мусить принороватися до природніх і господарських умовин того середовища, в якому працює“ і „мусить жити тим духом і настроєм, що нині жиють хлібороби даного району“. І хоч на наших землях є 43 ріжного типу школи на всіх 194 у Польщі, то вони не сповняють своїх завдань, саме тому, що не відповідають тим вимогам, про які згадано вище. В нас під теперішний момент є тільки 4 хліборобські школи з українською мовою навчання, а їх потреба куди більше і тому наше громадянство мусить більше зацікавлення виказати до тих справ. При кінці реферату подано підставові напрямні розбудови українського хліборобського шкільництва у Польщі. А. А.

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА ХЕМІЯ. (Проф. Василь Іванис: Основи сільсько-господарської хемії. Видання учнів III. року Державного Рільничого Ліцею в Черниці. 196 стор. вел. 16).

В кінці січня ц. р. вийшов підручник пр. інж. В. Іваниса „Основи сільсько-господарської хемії“ виданий на циклостилю на правах рукопису. Є це курс лекцій читаних ним на II. і III. році в Державному Рільничому Ліцею в Черниці. Як довідуємося зі вступу підручник цей охоплює передовсім програму державних рільничих ліцеїв у Польщі. Одначе, щоби задовольнити й ширші потреби в галузі хемічного знання наших аґротехніків, деякі розділи курсу побільшено поза згадану програму. Головний натиск покладено на применення, значення та ролю хемії в сільському господарстві. Майже кожний розділ дає нам якісь відомости, або підкреслює вагу певних процесів в сільському господарстві, які дуже рідко, а то і зовсім не узгляднюють звичайні, середньошкільні підручники хемії. Слід підкреслити, що кожна з лекцій, чи окремий розділ має в кінці цілий ряд питань, які змушують учня до більш докладного і розумового вивчення матеріялу. Цим самим підручник цей надається і до позаочного навчання, а форма самих викладів та уняття матеріялу зацікавлює читача від першої сторінки. Підручник поділено на три головні частини: 1. Загальна частина, 2. Неорґанічна хемія, 3. Орґанічна хемія.

В загальній частині подано основні хемічні закони, атомову, молекулярну теорію, докладно зясовано хемічні означення, стехіометричні розрахунки та вирахування хемічних формул на підставі відсотків. Подано таблицю атомових тягарів з 1937. р. з українськими назвами.

Неорґанічна хемія. Ця частина охоплює всі ґрупи метальоідів та металів. При чому звернено головну увагу на ті хемічні злуки, які відограють найбільшу ролю в аґротехніці, а навіть і в хатньому господарстві. Докладно розібрані всі штучні погної: азотові, фосфорові, калійні, салітри, всі відпадки при ріжних хемічних процесах, що надаються або безпосередно, або після перерібки, на погної. Подано, як і чому творяться в ґрунтах кваси та луги, та як цьому запобігати. В ґрупах металів, майже при кожному з них є згадка де і длячого він вживається в господарстві та розібрана технольоґія кожного з них. Звернено увагу на колообіг азоту в природі та значення двоокису вугля для ростин та ґрунту. Коротко обговорено про обірник, мочівку, компости та зелені погної.

Орґанічна хемія. В цьому відділі спеціяльно обширно і цікаво обговорено такі річевини як: нафта, алькоголі, кислини (молошна, масна, винна,

оцетова і інші), товщі, мило, воски, цукор, крохмаль, штучний шовк. Обговорено докладно ферментацію, процеси змилення, виживу тварин та їх травлення, вітаміни, білковини, казеїн.

З ароматичних злук, подано способи добуття бензолю та його похідних з дьогтю; способи одержання нафталіни, анілінів, сахарини, гарбники та гарбництво.

При терпентинах та камфорі описано смоли й живиці (бурштин, копал), терпентинові олії, бальзами (канадійський та інші), кавчук, ґутаперха — „вульканізація кавчуку".

Як видно з вище наведеного підручник цей вповні можна поручити нашим аґротехнікам, особливо тим, що мають нагоду викладати на ріжних сільсько-господарських курсах, а в першій мірі всім інструкторам Х. В. М. та всім тим, що мають охоту поглибити свої знання процесів сільського господарства.

Підручник цей, маємо надію, вийде в скорому часі нормальним друком і яко єдиний в нашому шкільництві і взагалі хемічній літературі повинен як найширше розійтися.

Авторові від щирого серця бажаю цим першим підручником продовжувати славну традицію Української Господарської Академії в Подєбрадах, а поборюючи всі труднощі видати і дальші підручники, так необхідні не тільки для нашого шкільництва, але і ширшого загалу. Треба тільки побажати, щоби наше громадянство присвятило цьому цінному підручнику як найбільше уваги і приложило старань, щоби видати його нормальним друком, що в значній мірі обнижить його ціну і дасть змогу набути його кожному.

Першим накладом вийшло всего 60 прим. Набувати можна в Т-ві „Сільський Господар" у Львові, або в Ліцею в Черниці.

О. Локшинський.

СПОЖИТТЯ РОДИНИ У КАРЛОВАТИХ ГОСПОДАРСТВАХ. (Gronowska Zofia i Obrębski Walenty: Spożycie rodziny w gospodarstwach karłowatych w latach 1930—1933. Biblioteka Puławska. Seria prac społeczno-gospodarczych Nr. 82. Studia nad gospodarstwami karłowatymi w Polsce, Nakł. Państw. Instyt. Naukow. Gosp. Wiejsk. w Puławach. Warszawa 1937. str. 106).

Загальний хлопський рух, в якому польське селянство висуває свої домагання господарського й політичного характеру, викликав у Польщі велике зацікавлення життям і буттям селянина, зокрема дрібноземельного. До дуже цікавих і важних питань селянського буття треба зачислити саме спожиття селянської сімї. Автори розглядають спожиття селянської родини тільки під кількостевим і якостевим оглядом, при чому порушують ціну і кальоричну вартість спожитих продуктів. Не цікавить їх питання у якій формі та в яких періодах року і що споживає селянська родина, як вона приготовляє собі поживу. Завдання, яке поставив перед авторами Пулавський Інститут, було дослідити не тільки самоспожиття, але також усі видатки, получені з домашним і приватним господарством.

Невеличка книжечка ділиться на дві частини. В першій частині, яку опрацювала Ґроновска, обговорює авторка спожиття у подільському і промисловому (шлеському) районі, через що мимоволі насувається порівнання спожиття у найбільш рільничій і промисловій кругах. Якщо порівняємо спожиття у кальоріях, побачимо, що в подільському районі люде краще віджвлюються (3295.8 кал. на 1. особу в 1932/33. р.), як у промисловому районі (2878 кал.), хоч у готівці це відношення є кориснішим для Шлеську (267.75 зол. на особу, а на Поділі тільки 214 зол. в 1932/33. р.). Ця ріжниця виходить з висоти цін хліборобських продуктів.

Автор другої частини також заторкнув землі замешкалі українцями, хоч не дуже влучно виділив свої райони. Вартість кальорична спожитих продуктів у тих районах вагається у границях подільського спожиття (середний район 3201.9 кальорій, Підгіря 3297.7 кальорій).

Метода опрацьовання в обох авторів та сама, накинена Пулавським Інститутом. По короткім означенню предмету досліду, автори розглядають спожиття продуктів із власного господарства, відтак докупно, при чому

узгляднюють не тільки їх кількість, але вартість у готівці, а з черги хемічний склад тих продуктів і їх кальоричну вартість. Менш уваги посвячують видаткам на особисті й домашно-кухонні видатки.

Згадати треба, що це праці предложені до дипльомових іспитів.

А. А.

УМОВИНИ Й ШЛЯХИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПОСТУПУ ПОЛЬСЬКОГО СЕЛА. (Turowski Grzegorz: Warunki i drogi rozwoju gospodarczego wsi polskiej. Warszawa, nakł. Spółdz. „Gospodarka Narodowa", 1937 str. 133.)

Зміст книжки: Вступ, I. Умовини праці і розвій польського хліборобства. 1. Спадщина займанщини; 2. Ринки польського хліб.; 3. Структуральні перепони розвою дрібної власности, а) шахівниця, меліораційні занедбання, громадські спільноти й упорядкування правного положення, б) карловаті господарства, справа неподільности, в) перенаселення, г) хиби апарату виміни; 4. Умовини праці великої власности з дрібною; 5. Розвій рільної продукції у незалежній Польщі. II. Розвоєві вигляди польського хліборобства. 1. Напрямні продукції; 2. Тип рільного варстату; 3. Капітал і виміна; 4. Село й місто та потреба оборони. III. Підставові напрямні. Зі змісту бачимо, що автор порушує дуже цікаві й актуальні питання та старається боронити теперішню господарську політику. До напрямних цеї політики зачисляє автор такі моменти: 1. Упорядкування аґрарного і з ним звязаних питань: комасація, парцеляція, ліквідація спільнот, упорядкування правного положення, недопускання до поділу господарств, 2. Інтензифікація продукції, 3. Орґанізація збуту й перерібки у спілковій кооперативній формі та інвестиційне вивінування того апарату, 4. Дати працю для села в позарільничих заняттях: розвій халупництва й домашнього промислу на селі, праця при публичних роботах, 5. Розвій загальної і фахової освіти (стор. 127). Автор є погляду, що у Польщі треба перевести парцеляцію великих земельних посілостей, бо „такий устрій нам потрібний з огляду на свої високі господарські і соціяльні прикмети" краю. А. А.

РЕОРҐАНІЗАЦІЯ І ВЕДЕННЯ КАРЛОВАТОГО ГОСПОДАРСТВА. (Reorganizacja i prowadzenie gospodarstwa karłowtaego — K. Duriasz. 1937). Предметом праці є реорґанізація скомасованого господарства в Боґуславицях, кольського повіту. Складається воно з 0.20 га подвіря, 0.04 га городця і 3. 72 га орних ґрунтів. Всьо в одному наділі. Крім того 0.40 га луки, віддаленої від дому на 2.5 км. і 0.12 га поторфових ям, разом 4.54 га.

Родина складається з господаря, господині, 3 синів і 1 доньки в віці 12—6 літ.

Інвентар перед реорґанізацією складався з 1 коня, 2 коров, 2 ялівок, 5 свиней пересічно по 50 кґ., 13 курок, 1 когута, 10 качок і 1 гуски. Стан обсівів перед реорґанізацією був такий: 0.50 га пшениці, 1.68 га жита, 0.38 га вівса, 0.64 га бараболь, 0.04 га городини, 0.20 га черв. конюшини і 0.32 га білої конюшини. Збір виносив в м. сотнарах: пшениці — 10, жита — 25, вівса — 10.4, бараболь — 100, конюшини — 10, сіна — 22, соломи —90.

Обороти виносили в приходах зл. — зі збіжжя і бараболь 545, за коня 200, телята і масло — 95, свині — 528, дріб — 250, разом 1.618 зл. Розходи були такі в зл.: на кухню — 250, на вбрання — 250, на лічення — 50, на службу — 130, опал — 100, коня — 400, інвентар — 120, насіння, паші — 90, знаряди — 50, податки — 50, асекурація — 24, разом 1.514 зл. На господарстві довг 3.087 зл. на загальну суму цілого чистого майна 18.550 зл.

Після реорґанізації господарство представляється так: в плодозміні запроєктовано 5 піль: 0.64 га окопових (0.44 бараболь, 0.14 п. буряків (перше не було), 0.03 га п. моркви (не було), 0.03 озимої вики а по ній кінського зубу (не було перше), 0.63 га ярин і озимини (0.23 жита з конюшиною, 0.20 вівса, 0.20 ячменю з конюшиною), 0.63 мотилькових (0.30 черв. конюшини, 0.20 біл. конюшини, 0.13 гороху і пелюшки), 0.63 га пшениці і 0.63 га жита з сераделею. Крім того вилучено під сад і город 0.60 га.

Інвентар достосовано до господарства. Коня лишено, бо годі було намовити господаря продати, а робити коровами, хоч всього 70 днів праці в році мав кінь, 2 корови і 1 ялівку, 7 свиней беконового типу, з тим, щоб

держати льоху і мати власні поросята, дріб полишено, тільки впроваджено расовий.

В будинках пороблено певні незначні зміни: вибілено, вставлено вікна, вибито з глини долівки, на гноївку закопано бочки, компост і т. п.

Реорґанізація складається з 3 періодів: І. вступ — 1 рік, II. випрацьовання пляну реорґанізації і впровадження у життя. В цьому часі виконано найголовніші завдання: плодозмін, поправа управи ріллі, виміна насіння, заложено сад і город, поправлено годівлю і уліпшено будинки. Цей період тревав 3 роки. III. період без ограниченого речинця під опікою господаря а надзором інструктора. Тепер загосподаровано луку, впроваджено пасіку, квашення паші, конкурси і т. п.

Ефект реорґанізації. Від 1929. року доси провадить господар рахунковість під надзором Мін. р. і р. згл. Виділу Економіки Рільної Дрібних господарств.

І так збори виглядали:

Рід	1929/30 м. сотн.	1933/34 м. сотн.
Пшениця	21.80	30.70
Жито	15.60	24.80
Овес	29.—	37.80
Ячмінь	—	34.—
Бараболі	182.—	214.—
Буряки	545.—	580.—

Годі порівнати готівковий ефект, бо ціни в рр. 1929. а 1934. дуже різняться від себе. Коли однак спровадити обчислення до спільного знаменика, то в порівнанню до 1929/30 року сирий дохід в 1933/34. р. виносив в рослинній продукції на 40%, а в тваринній продукції — на 71.6% більше.

В часі реорґанізації провадив господар господарство з доходом. І так:

Зміст:	1929/30 зл.	1933/34 зл.
Приходи	4.198,94	2.002,27
Розходи	2.256,11	614,35
Дохід	1.942,83	1.387,92
Винагорода родини за працю	792,17	593,95
Зиск	1.150,66	793,97
Чинний капітал виносив	20.848,90	11.802,06
Опроцентовання капіталу	5,64	6,73

Як бачимо, дохід мимо крізи задоволяючий.

Книжка написана ясно, популярно, а при цьому дуже легко. Читаючи цю книжку, здається, начеб відносилось все до нашого господарства. Книжка ця направду є дуже добрим прикладом, як переводити реорґанізацію господарства, якої брак у нас так дуже відчуваємо.

Длятого повинна бути в бібліотеці кожного аґронома. Цілком заслужено автор дістав першу нагороду на конкурсі за ту книжку.

Інж. І. Лапчук.

МАЛА ЧЕСЬКА ХЛІБОРОБСЬКА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ. (Malá Encyklopedie Zemědělství (Souborný nastin rolnictvi), Praha 1937. накладом Чсл. Хліборобської Академії, стор. 854, форм. вел. 8^0, ціна 60 кч.).

Книга, що має бути популярним підручником цілости сіль-господарського знання для селянина, що має дати йому бодай коротку відповідь на важніші запитання щоденної практики, що має зорієнтувати його у ролі хлібороба у сільсько-господарській праці. Отже це є підручник, а не енциклопедія у вужчому розумінні цього слова. Книгу написали ось які автори: інж. др. В. Кун, інж. др. Е. Райх, інж. О. Тесар, інж. В. Вулє, а зредаґували:

інж. др. Е. Райх і інж. Б. Влачіль. Вже самі ці імена говорять, що зміст книги якнайдокладніше опрацьований та зредаґований і у ньому мало зайвого. Алеж ціла книга, хотячи вичерпати цілість матеріялу, а маючи обмежені рямці — багато справ обговорює коротко, уважаючи, що решту найде читач у окремих підручниках, чито у фаховій пресі. Томуто по кожному розділі подано список фахових підручників, які повинні виясните те, чого немає у книзі. Нема сумніву, що такі вказівки є найкращим способом для селянина зібрати собі бібліотеку потрібних (а не принагідно набутих) книжок.

У книзі, що рясно ілюстрована, є чотири розділи: управа ростин, плекання тварин, орґанізація господарства і людина у господарстві (zemědělský člověk). Цей останній розділ головно дуже цікаво написаний і цінний. Треба підкреслити, що в цілій праці, виведеній авторами, проявляється всюди змагання представити цілу діяльність хлібороба на тлі хліборобської політики і потреб чсл. села. Всюди висувається вагу хліборобства, а у хліборобстві — людини-господаря, що є свідомим керманичем усього, що діється нетільки в одному господарстві, але і у цілости — у цілому сільському господарстві краю. Книга є отже нетільки підручником для практ. занять хлібороба, але і підручником, що має виховати хлібороба на свідомого своїх завдань громадянина. У цьому ріжниться вона корисно від стількох інших підручників хліборобства і тим вона й цінна для чсл. хліборобів. А для нас цінна вона, як зразок, як треба укладати й опрацьовувати підручники, щоби з них була користь і хліборобові і народові. Не сумніваємося, що багато наших аґрономів, які володіють чеською мовою, збогатять свої книгозбірні цею цікавою книгою.

Др. Євген Храпливий.

ПАСІЧНИЦЬКИЙ ЗБІРНИК. („Včelařsky sbornik-svazek“ I r. 1937 Ročenka Svazu Zemských Ustředi Včelařských Spolků v Č.S.R.) Ст. 125+7 діяграм і 2 мапки, 8⁰, 1937, Прага.

Книжка ця започатковує видання давно очікуваного серед славянських пасічників наукового журналу, деб співпрацювали визначні славянські вчені пасічники, деб можна було збирати всі важніші дослідження та праці в ділянці пасічництва серед славянських пасічників. Разом з цим цей збірник має продовжувати працю видаваного вже в Празі в р. 1921 наукового пасічничого журналу „Včelařské Revue“ який однак скоро припинився.

Книжка має такі розділи: I. частина спеціяльна, II. орґанізаційна. В спеціяльній частині слід відмітити такі статті: а) пасічництво як помічне джерело культурної історії славян; б) хороби і шкідники бжіл в Болгарії (по болгарськи), меняноза меденосної бжоли; г) Рух кубла бжіл в зимі та травлення запасів, д) метереольогічні спостереження і контрольна вага, е) взаємовідносини між атмосферичними реакціями в час пожитку, ж) вплив фосфорової кислоти в ґрунті на творення нектару в цвітах. Другий діл обіймає коротку інформацію про Всеславянський Пасіч. Союз, та орґанізацію і статистику чехословацького пасічництва в р. 1936.

Для нас цікавим бувби розділ перший, а властне розвідка д-ра Ґашпарика: „Пасічництво як помічне джерело культурної історії словян?“ Тому, що ми є словянами, а культурний дорібок нашого старого пасічництва є досить великий, читаємо розвідку. Д-р Ґ. користає для своєї розвідки з книжок університетської бібліотеки в Братиславі, там він знаходить 4-5 старих документів, що свідчать про пасічництво у старих славян. Перший документ, це згадки Пріскуса Ретора про переписку візант. цісаря Теодозія II. до Аттіли, вожда Гунів в р. 448 по Христі. В тій згадці сказано, що коли Гуни вдерлися на територію теперішньої Уґорщини, яку заселювали Словяне, Греки, Римляне, то Теодозій вислав дипломатичний корпус до Аттіли, в справі заміни полонених і втікачів. Цей дипл. корпус йшов, їхав і плив ріками 9 днів. Місцеві люде помагали часто людям цісаря Т. і між іншими приносили їм їжу — кашу і мед. (ці слова Пріскус Ретор називає так, як назвали їх люди) отже це слова славянські, рівнож це свідчить про словянську гостинність. Далі Др. Ґ. подає розпорядок сербського

короля Степана про торгівлю з Дубровичанами. В розпорядку дається дозвіл Дубровичанам продавати вино і мед не фалшовані і стисло по ціннику. Це було в рр. 1222—1228.

Третя справ — це згадка про статут (закон) хорватської жупи (повіт) Вінодольської з р. 1280 за короля угорського Ладислава, де подано кари за крадіж бжіл і меду по 50 лібер і т. п.

Остання згадка в розвідці др. Ґ. це про автономію Химандорського монастиря на Св. Горі в Сербії, де король Степан II. (1293—1302) подарував монастиреві між іншим і пасіку та наказав, щоб вона не пропала а пасічника щоб звільнили від ріжних церковних робіт.

Статті ці і документи подані в оригіналах, писані або церковно- словянщиною (глаголицею) або латинкою (автор перечисляє, які зі словян вживають сьогодня кирилиці а які латинки; про українців і білорусів не має згадки).

Гадаємо, що стаття автора в будь що будь науковому збірнику булаб далеко цікавіша і вповні відповідалаб темі, колиб він згадав був і про старовинну історію українського пасічництва. Княгиня Ольга в р. 946. збирала дань шкірами, воском і медом, а в іншому місці дарувала грекам віск і мед. Князь Святослав хотів перенести столицю з Київа на Дунай, бо туда з України йдуть шкіри, віск, мед і челядь. А яким цінним документом — ключем до культурної історії словян є українське звичаєве право X—XIII віку „Руська Правда", де є ціле пасічницьке господарство унормоване законами, де є і права пасічника і кари за нарушення тих прав і т. п. Документи про це напевно є в унів. бібліотеці в Братиславі, а також можна найти їх і в Ч. С. Р., а саме: „Тріпартітум" маґістра Степена Вербенця (XV), памятка між Руською Правдою і Литовським статутом, яку вживають ще й сьогодня в судах на Закарпатті (Підкарпатська Русь), „До вивчення Руської Правди" — Прага 1934 р. Проф. Шелухина „Пасічництво" — Україн. Техніч. Господар. Інституту — Педєбради 1935 р.

М. Боровський.

ПАСІЧНИЦТВО В ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В Р. 1936. (Včelařstvi v Republice Československé v roce 1936) ст. 302, + 8 + мапа Ч. С. Р. 1938 р. Прага.

В книжечці подано докладну статистику пасічництва в Чехословаччині в р. 1936. Весь статистичний матеріял поділено на такі відділи: 1. пасічники, пасіки, пні, рої, вулики. 2. Пасічники і їх пасіки організовані і неорганізовані. 3. Пасічники і їх пасіки в організаціях після стану (фаху). В кінці книжки подано реєстр назв місцевих пасічн. округ і кольорова мапа Чехословаччини. В початку книжки подано в скороченню зміст праці в мовах: французькій, англійській і німецькій.

Що до статистичних даних в цій книжці, то нас цікавилиб дані про пасічництво Закарпаття (Підкарпатська Русь) 1936 р. Подаємо за збірником, як там поступав розвій пасічництва. Отже: пасічників — 3868, пнів — 28.654,, роїв — 11.455, прибуток меду з вулика — 9.39 кґ., воску — 0.27 кґ., зібрано меду — 192.926 кґ., воску — 5.594 кґ. Ціна 1 кґ. меду — 9.09 кч., воску — 13.09 кч. На суму всього 1,826.977 кч. Зорганізованих пасічників є 1.401 (36%), а у них пнів — 15.566. Неорганізованих — 2.467 (63%) у них — 13.088 пнів. З того пасіч. рільників — 2.300, учителів — 178, священиків — 72, лікарів — 13, урядовців — 600, купців, реміснйків і т. п. 291, робітників — 271, ріжних — 143,

М. Боровський.

МІЖНАРОДНІ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКІ ОРҐАНІЗАЦІЇ, КОНҐРЕСИ, НАРАДИ
ORGANISATIONS ITERNATIONALES D'AGRICULTURE, CONGRES ET CONFERENCES

СІМНАЦЯТИЙ МІЖНАРОДНІЙ ХЛІБОРОБСЬКИЙ КОНҐРЕС У ГАЗІ.

В днях 16—24. червня 1937 р. відбувся в Газі XVII. Міжнародній Хліборобський Конґрес під протекторатом голяндської королеви Вільгельміни. В конґресі взяло участь 897 учасників, в тому 537 з країв чужих, а прочі з Голяндії. З українців взяв участь тільки один делеґат інж. Андрій Кішка, що виступав також у дискусії в комісіях. Конґрес радив на пленумі та в таких комісіях: І. Аґрарна політика і сіл. госп. економіка. II. Сіл. господарське навчання і пропаґанда. III. Сіл. госп. кооперація. IV. Ростинна продукція. V. Виноградництво. VI. Тваринна продукція. VII. Сіл. госп. промисел. VIII. Жінка на селі. На конґресі виголошено згл. зреферовано 154 реферати на ріжні теми, що вийшли окремо друком; дискусія займає окремий том поконґресового видання. Ці друковані праці конґресу є величезним джерелом для пізнання сучасного стану сільсько-господарської науки і практики. Щойно такий збір праць конґресу дає погляд на всю розлогість нашої аґрономічної науки.

Конґрес видав маніфест у справі вдержання мира та значіння мира для хліборобства. Ухвалено також резолюції, що висказують опінію конґресу про теми, порушені в поодиноких комісіях.

Черговий конґрес відбудеться в 1940 році.

ДВАНАЦЯТИЙ МІЖНАРОДНІЙ ГОРОДНИЧО-САДІВНИЧИЙ КОНҐРЕС У БЕРЛІНІ.

Конґрес цей відбудеться в Берліні від 12. до 17. серпня 1938 р. Останній XI. Міжнародній Городничо-Садівничий Конґрес відбувся в Римі у 1935 році. Конґрес у Берліні уладжує окремий комітет, покликаний Міністерством Виживлення і Хліборобства під проводом відомого садівника і городника Беттнера (Boettner) Наради конґресу відбуватимуться у двацяти секціях, а саме: садівництво, яринне городництво, квітове городництво, городниче насінництво, шкілкарство, тропічне і підтропічне садівництво, номенклятура, охорона ростин, лікові і приправні ростини, перехования овочів і городини, перерібка овочів і городини, овочі та городина як пожива і ліки, ділкові городи і городництво, закладання городових плянтацій, шкільництво, продукція і збут, питання з фізіольоґії ростин, техніка у городництві, прикраси з квітів та збут квітів, обезпечення у городництві.

По закінченню конґресу передбачені прогульки у ріжні околиці Німеччини для оглянення садів, ґородів, насінневих господарств, шкілок, городничих і садівничих шкіл, винниць і т. д. Зокрема оглянуть учасники конґресу велику городничу виставу в Ессен, що треває від квітня до жовтня 1938 р.

Офіційні мови конґресу: французька, анґлійська, італійська, німецька. Вступна оплата для учасників конґресу 16 марок. Дальші інформації у нашій редакції.

СЕМИЙ МІЖНАРОДНІЙ ПТАХІВНИЧИЙ КОНҐРЕС В КЛІВЛЕНД.

В часі від 28. липня до 7. серпня 1939 р., отже в наступному році, відбудеться в Клівленді, З. Д. П. Америки, VII. Міжнародній Птахівничий Конґрес, полученний з великою міжнародньою птахівничою виставою. В науковій програмі конґресу передбачені такі секції: 1. Ґенетика і фізіольоґія. 2. Кормлення і розмноження. 3. Патольоґія і профіляктика. 4. Господарство, продукція, збут. 5. Ріжне. По конґресі прогульки та імпрези. Конґрес буде уладжений з дійсно американським розмахом і має бути найкращим із усіх дотеперішніх.

Для учасників передбачені поважні знижки при переїзді до Америки, дешеві нічліги і удержання. Близчі інформації у нашій редакції.

ЗАПИСНИК
НАШОЇ АҐРОНОМІЧНОЇ ПРАЦІ
CHRONIQUE
DE L'ACTIVE DE L'AGRONOMIE UKRAINIENNE

СТАНОВА ОРҐАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ АҐРОНОМІВ.

Перші Загальні Збори Т-ва Українських Аґрономів.

Через поважний розвиток праці „Сільського Господаря" як також внаслідок збутової праці нашої сільсько-господарської кооперації число наших аґрономів у краю збільшилося дуже поважно. У самому „С. Г." працює вже около 60 аґрономів, а чимало їх примістилося на працю в молочарській та сільсько-господарській кооперації. Тож не диво, що спільний круг зацікавлення та спільні професійні інтереси вимагають існування осередка, що ґуртувавби наш аґрономічний світ та облекшував йому його професійні та товариські справи, як також наукової праці. Тому вже в половині 1935 р. створилася при „С. Г." окрема комісія, що занялась опрацюванням і зареєструванням статуту Т. У. А., що тревало приблизно півтора роду. І от дня 25. листопада 1936 р. відбулися Перші Заг. Збори того Т-ва, що зібрали поверх 60 осіб самих аґрономів, які своєю працею і знанням змагають до поправи долі нашого села.

Збори відкрив д-р інж. Є. Храпливий, який привитав від членів основників усіх присутних, зокрема голову Т-ва „С. Г." п. Мирона Луцького та в довшому рефераті представив змагання українського аґрономічного світу до створення своєї станової орґанізації, які сягають ще половини 1925 р. і щойно тепер здійснюється. А й це здійснення у великій мірі переведено при допомозі „С. Г.", який старався постійно про контакт зі собою на т. зв. Зїздах Аґрономів і саме при тій установі в останніх роках існувала комісія для наладнання професійних справ і службових умовин аґрономів, що й довело до оснування Т-ва Українських Аґрономів.

Потім покликав на секретаря інж. П. Зеленого та пояснив головні постанови статуту. Дальше приступлено до вибору кермуючих орґанів Т. У. А. На першого голову обрано інж. М. Хроновята (Львів) до першої Ради ввійшли інж.-аґрономи: В. Вакуловський (Рогатин), П. Зелений (Львів), Ф. Савчук (Львів), Є. Винник (Станиславів), В. Мосора (Перемишль), П. Дубрівний (Калуш), Гр. Залізняк (Станиславів), М. Каплистий (Дрогобич), Я. Зайшлий (Коломия), М. Девоссер (Львів)), А. Романенко (Львів), О. Дучимінська (Львів). Контрольна Комісія: д-р Є. Храпливий, Антін Ковбуз, В. Дмитренко.

Дальше обговорили на зборах низку справ професійного характеру, рішили утворити товариську касу, занятися видаванням українського аґрономічного наукового журналу, забезпечити відповідні умовини праці аґрономів і т. д.

Наради тревали до пізних вечірних годин і дали чималий матеріял нововибраній Раді до розглянення і праці.

Нововибрана Рада Т. У. А. відбула 26. XI. перше засідання на якому вибрано 3 Комісії: 1. професійних справ, 2. фінансову, 3. видавничу та намічено плян праці на найближчий час.

Секція Агрономів-Дублянців. Дня 28. XI. 1936 р. відбулися сходини аґрономів-дублянців, що у рямцях Т. У. А. відкрили свою секцію, якої головою обрали інж. П. Зеленого. Поза товариськими та окремими дрібнішими цілями ця секція має помагати студентам-аґрономам у високій школі у Дублянах (відділ Львівської Політехніки) до покінчення студій та має ними опікуватися.

II. Звичайні Загальні Збори Т. У. А. відбулися дня 19. IV. 1937 р. Зборами проводив гол. Т-ва інж. М. Хроновят. Т-во обєднувало 80 аґрономів. На жаль, поза орґанізацією залишилось ще більше чим 60 аґрономів. Членами є не тільки інж.-аґрономи, але також усі, що мають й се-

редню аґрономічну освіту та практично або й теоретично працюють в господарській ділянці.

Інж. А. Романенко іменем професійної комісії зреферував плян фінансування аґрономічної праці. Взяв під увагу 48 повітів, себто терен діяльности „С. Г.“, що вимагають постійної аґрономічної праці. Аґрономи, які будуть вести там працю, будуть фінансовані Централею „С. Г.“, так що наступить повна централізація фондів. На цей фонд будуть складатись кооперативи ріжних видів, як „Маслосоюз“, „Центросоюз“, „Центробанк“. Проєкт принято.

Опісля обговорювали плян праці на будуче і приняли такі резолюції: 1. Для самодопомоги створюється т. зв. фонд взаїмодопомоги. 2. Загальні Збори доручають Раді Т-ва занятися: а) видаванням методичного журналу для аґрономів; б) виданням викладів з поодиноких ділянок господарства головно з годівлі для аґрономічних помічників, в) зорґанізувати двотижневі курси для аґрономів.

Загальні Збори доручили Раді обороняти інтереси своїх членів. Централя „С. Г.“ повинна приймати нових аґрономів на посади тільки з відповідною попередною практикою та практичною працею при одній з Філій „Сільського Господаря“.

З черги приступлено до вибору Ради. Головою вибрано інж. Вакуловського, заступником інж. М. Хроновята, а склад Ради залишився без змін.

Пополудні зібралася нововибрана Рада на засідання. Покликано до життя Комісії: 1. справ професійних, 2. видавничу, 3. дисциплінарну, 4. фінансову — та намічено плян дальшої праці.

III. Звичайні Загальні Збори Т. У. А. Треті звичайні загальні Збори Т-ва Українських Аґрономів відбулися дня 30 березня 1938 р. в салі Т-ва „Сільський Господар“ з таким порядком нарад:

1. Відкриття зборів та приняття протоколу, 2. Звідомлення з праці за рік 1937, 3. Звіт контрольної комісії та уділення абсолюторії уступ. Раді, 4. Вибір голови, Ради Т-ва та контрольної комісії, 5. Плян праці на рік 1938, 6. Професійні справи, 7. Вільні внески і запити.

Збори отворив голова Т-ва інж. В. Вакуловський. На вступі згадав про смерть визначного працівника на с.-г. ниві о. Мітрата Т. Войнаровського, котрого память всі приявні пошанували повстанням з місць та однохвилинною мовчанкою. З черги коротко схарактеризував умовини серед яких приходилось працювати Т-ву У.А. в р. 1937. І коли Т-во може похвалитися деякими успіхами своєї праці — це у великій мірі заслуга не тільки Ради Т-ва, але в першу черґу Т-ва „Сільський Господар“, котре все чинно допомагало Т-ву Українських Аґрономів і старалося усунути ті труднощі, на котрі воно у своїй праці натрапляло. За це все голова іменем усіх членів Т. У. А. складає сердечну подяку приявному представникові Централі „Сільський Господар“.

Протокол з попередніх загальних зборів принято без змін.

З черги зложили звідомлення за 1937 р. голова, секретар та скарбник Т-ва. Зі звідомлення довідалися присутні, що праця в Т-ві йшла в комісіях: 1. професійних справ, котра в стислім порозумінню із „С. Г.“ виготовила проєкт централізації фондів на аґрономічну працю в цілому краю. Відбула в тій справі 4 засідання. 2. Видавнича — мала на меті видання осібного аґрономічного наукового журналу, та з ріжних причин, часто від неї незалежних, в р. 1937 не могла такого журналу видати. Всі підготовчі праці в тім напрямі вже є пороблені і в найблищім часі журнал появиться. Відбула 2 засідання. 3. Відпочинкова комісія дбала про улекшення переведення членами відпусток у відповідних умовинах. 4. Дисциплінарна — поладнала 4 справі, відбула 7 засідань. Протягом 1937 року Президія Т-ва відбула 9 засідань, рада 4 засідання, а одно засідання було спільне з усіма центральними господарсько-кооперативними Установами. Усі засідання, попри біжучі справи, майже в цілости були присвячені унормованню матеріяльного положення аґрономів та централізації фондів на ведення аґрономічної праці в Краю. Засадничо усі Централі при-

няли прихильно проєкт централізації фондів на аґрономічну працю в краю котрий виготовило Т. У. А. а II. Загальні Збори в дні 19. IV. 1937 його затвердили. З огляду на це, що в проєкті фінансування треба було поробити деякі зміни — Тво скликало на день 27. XI. 1937 Надзвичайні загальні збори, на котрих докладно зясовано цю справу та подано до відома пропоновані в проєкті зміни. По заапробованю зборами змін — Рада Т-ва в стислім порозумінню з Централею „С. Г." відбула конференції з центральними та повітовими установами, зацікавленими в аґрономічній праці в цілі впровадження проєкту в життя. Це тільки завдяки допомозі Централі „С. Г." вповні вдалося перевести.

Товариство Українських Аґрономів начисляє 107 членів, в тім 87 членів інж.-аґр., решта це аґрономи, інструкторки та інстуктори. На жаль все ще певна скількість аґрономів є поза орґанізацією. При Т-ві істнують секції: 1. Аґрономів-Дублянців, до котрої належать ті з поміж членів Т. У. А. що студіювали на львівській політехніці (Дубляни). Має на ціли морально та матеріяльно помагати тим, що студіюють аґрономічні науки на львівській політехніці. Для студентів виголошено 5 рефератів на актуальні теми із суспільної аґрономії. Протягом року відбула 4 сходини членів (звичайно при нагоді зіздів аґрономів), 3 засідання управи. Уділено для потребуючих студентів позичок на суму 150 зл. 2. Секція інструкторок — що працюють при Філіях „С. Г.", Начисляє 18 членів. Створилась під кінець року 1937 подібно, як й Секція інструкторів (15 членів), тому не могли проявити ще поважніщої праці. Канцелярія одержала 81 писем, вислала 90, разом 171 чисел. Виготовлено картотеку членів та видано членські виказки згідно з ухвалою останніх загальних зборів. На день 31. XII. 1937 р. було в касі 30.52 зл. З членських вкладок вплинуло 1.096.90 зл., на допомоговий фонд зібрано 336.50 зл., позичено 685 зл. Тому що допомоговий фонд вплачують товариші добровільно — він мало збільшується. Кошти завідування виносили 215,66 зл. Видано статут Т-ва, за що заплачено 77.60 зл., а одержано звороту за цейже статут 73.80 зл. так, що дійсна втрата була 3.80 зл. На рахунку біжучому є квота зол. 509.50 у добро Т-ва. По звідомленях завідуючих орґанів Т-ва іменем контрольної комісії зложив звіт з провірки діяльности і діловодства Др. Є. Храпливий і на основі вислідів цеї провірки поставив внесок на уділення абсолюторії Раді Т-ва, що й Збори одноголосно ухвалили. Потім приступлено до вибору голови та Ради Т-ва. Збори одноголосно приняли внесок Др. Є. Храпливого, щоб голова та Рада залишилась в незміненому складі. Плян праці та бюджет на р. 1938 зреферував голова інж. Вакуловський. По оживленій дискусії над пляном праці та справами професійними та принято відповідних ухвал відносно дальшої праці Т-ва голова замкнув збори подякувавши усім членам за участь. В зборах взяло участь 75 членів Т-ва.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ".

В четвер, дня 31. березня 1938 р. відбулися у Львові Загальні Збори Т-ва „Сільський Господар" у великій салі „Народнього Дому" при участи понад 170 делеґатів Філій, Кружків і фізичних членів „Сільського Господаря", Районових Молочарень, представників центральних установ і представників преси. Владу репрезентували представники воєвідства: львівського (інж. Новіцкий) і тернопільського (інж. Сціборовський та інж. Нізо), самоуправу: інж. Саґанський від Союзу Хліборобських Палат та Орґанізацій з Варшави, інж. Фалдзінський дир. Л. Х. П. і інж. Абрисовський як представник тої Палати.

Збори о год. 10-ій відкрив голова Т-ва М. Луцький, витаючи делеґатів і членів „С. Г.", представників влади. Опісля щирими словами спомянув память тих діячів „С. Г.", які відійшли від нас; довше спинився над заслугами бл. п. о. мітрата Т. Войнаровського та бл. п. інж. Дидинського. Память Покійних вшанували присутні повстанням з місць.

На Збори наспіли привіти з побажаннями дальших гарних успіхів „С. Г." у його інтензивній і корисній праці від УПР, Т-ва „Відродження" та від голови львівської Хліборобської Палати д-ра К. Папари.

Опісля голова М. Луцький коротко обговорив умовини серед яких приходилося працювати нашому Т-ву в 1937 р. Т-во „С. Г." в ділянці заступництва інтересів українського селянства зробило все, що тільки можна було зробити. Висловив теж щиру подяку центральним кооперативним установам за поглиблення співпраці з „С. Г." за їх жертвенну працю.

Вкінці голова покликав до Президії о. сов. Онишкевича з Купнович, сел. Кузьмина з Озірної, на секретарів інж. Сасиківну та інстр. І. Мигула.

З черги члени Дирекції та референти Т-ва доповнили звідомлення з праці Т-ва за 1937 р. (Звідомлення Т-ва появилося осібною книжочкою), а член Контрольної Комісії І. Павлик відчитав обширний звіт з провірки діяльности і поставив внесок, щоби Загальні Збори признали абсолюторію Головній Раді і Дирекції за їх дійсно велитенську і корисну працю.

По звідомленнях розвинулася оживлена дискусія, в котрій між іншими забирали голос дир. А. Палій (дякував від „М. С." за корисну співпрацю зі „С. Г." над піднесенням молочної господарки українського села), дир. Зеленяк (Підгайці), інж. Волинець (Теребовля), пос. Г. Тершаковець, сел. Савчин Ф. (Богородчани), Богайський (Зборів), проф. Филипчак (Самбір), інж. Дудар (Галич) та інші. Відповідь на всі порушені справи в дискусії давали промовцям дир. О. Радловський та інж. д-р Є. Храпливий. З черги сел. Савчин відчитав резолюції, що приняли їх присутні невмокаючими оплесками (подаємо резолюції окремо).

В міжчасі Комісія Матка в складі: дир. А. Палій, рад. М. Терпиляк, проф. Брикович, сел. Савчин, інж. Дмитренко та інж. Винник нараджувалася над кандидатами до Головної Ради Т-ва. На внесок голови Комісії Матки рад. М. Терпиляка загальні збори вибрали до Головної Ради: сен. інж. Ю. Певликовського (Львів), рад. В. Кобринського (Коломия), інж. В. Вакуловського (Рогатин), інж. Залізняка (Станиславів), ред. Островського (Луцьк), пос. Гр. Тершаківця (Якимчиці). Як заступники ввійшли: Павло Ковальський (Львів), інж. Дубрівний (Калуш), дир. Нарожняк. Контрольна Комісія: дир. А. Мудрик, І. Павлик та інж. Еляшевський. Заступники: дир. Филипчак та М. Кернога (Підберізці).

Загальні збори закінчилися о год. 5.40 відспіванням національного гимну.

Резолюції ухвалені на Загальних Зборах Краєвого Господарського Товариства „Сільський Господар" у Львові, дня 31. березня 1938 р.

I. Заступництво інтересів.

1. Загальні Збори стверджують, що праця „Сільського Господаря" у ділянці оборони прав та заступництва інтересів українських хліборобів є в сучасну пору надзвичайно важною і для нашого села необхідною. Тому Загальні Збори признаючи дотеперішню працю провідних орґанів „С. Г." у цій ділянці взивають провід „Сільського Господаря" до дальшої праці в цьому напрямку та закликають усі українські установи, які мають звязок зі селом і для нього працюють та усе зорґанізоване українське селянство стати у цій праці в допомогу „Сільському Господареві".

2. Загальні Збори стверджують, що так, як земля є основою існування сільського господарства та підставою праці і життя хлібороба, так святим правом хлібороба є право набути землю для себе і своїх дітей у своїй рідній околиці, якщо та земля є до набуття від великої власности так приватної, як і публичної. Тому Загальні Збори стверджують отсим повне природне і історично обосноване та випливаюче з господарських конечностей право українських селян до набуття землі з парцеляції великої власности та інших великих дібр у своїх рідних околицях, яке то право не може бути обмежене тим, що ці селяне є української народности, чи такого віроісповідання до якого належить більшість українців. За вдержання того права мусить стояти передовсім само селянство, а далі і все українське громадянство.

3. Загальні Збори стверджують, що землі, на яких працює Т-во „С. Г." є занедбані під оглядом господарських інвестицій, позбавлені належ-

них доріг і залізниць, із-за свойого далекого положення упосліджені ізза високих перевозових тариф на хліборобські продукти, вкорочені у правах при користуванні кредитів із державних банків на хліборобські цілі та є у всяких господарських справах у гіршому положенні від інших дільниць краю. Тому Загальні Збори уважають, що для господарського піднесення цього терену мають бути зроблені усі заходи, які уможливилиб нормальні господарські відносини на цій землі.

4. Загальні Збори стверджують, що елементарні нещастя, які викликують часті неурожаї, приміром, як цього року неврожай паші, приводять до катастрофальних змін у сільському господарстві, отже пр. в цьому році випродаж худоби по небувало низьких цінах. Приводить це до міліонових страт, хоч можна би цього оминути при добрих, дешевих і для селян догідних кредитах. Тому Загальні Збори уважають, що підсилення господарств цього терену догідним хліборобським кредитом із державних банків, розпровадженим за посередництвом української кооперації є необхідне. Дальше Загальні Збори відносяться до українських кредитових установ, щоби поза державними банками урухомлювали на господарські ціли відповідні дешеві та необтяжені за великими адміністраційними коштами кредити, які помоглиб нашому селянству передержати місяці господарських труднощів та врятувати цим способом непомірні страти нашого сільського господарства. Українське селянство, повинно мати можливість користуватись державними хліборобськими кредитами та догідним кредитом власних кредитових установ, які своїм грошем створило.

5. Загальні Збори стверджують, що у звітовому році мало Т-во „Сільський Господар“ дуже поважні труднощі у розвитку своєї діяльности. Загальні Збори стверджують, що Товариство веде корисну для своїх членів господарську працю, яка виходить на добро краю, а тому повинно користуватися піддержкою міродайних чинників, а то тимбільше, що своєю працею старається піднести добробут найбідніших селян, якими є саме члени нашого Товариства.

II. Орґанізація.

1. Загальні Збори стверджують, що орґанізаційна праця Товариства ішла в цьому році добре та, що мимо усіх труднощів, які Товариство стрічало, та праця дала вдоволяючі висліди. Збільшення фізичних членів Товариства зі 103.365 на 126.450, отже на поверх 23 проц. вказує, що українське селянство зрозуміло змагання Товариства „Сільський Господар“ та, що це Товариство найшло своєю корисною працею добрий відгомін на наших селах. Одначе рівночасно стверджують Загальні Збори, що хоч число зорґанізованих господарств у „Сільському Господарі“ зросло з 11.7 проц. у минулому році на 14.3 проц. усіх господарств у цьому році, то всежтаки поза орґанізацією „Сільського Господаря“ є ще сотні тисяч українських хліборобів, яких обовязком є якнайскорше вступати у ряди своєї єдиної селянської орґанізації. Тому Загальні Збори закликають тих українських господарів і господинь, які ще не є членами Т-ва „Сільський Господар“, щоби негайно зголосилися у члени Кружка „Сільського Господаря“ у своїй місцевості, бо під теперішню хвилю тільки обєднане українське селянство може відповідно подбати і за господарську працю і за свої права.

2. Загальні Збори стверджують, що у звітовому році зросло число жінок-членів „Сільського Господаря“ з 13.565 на 19.152 або на кругло 40 проц., що вказує на те, що українська селянка находить у рямцях нашої орґанізації добре поле до господарської праці. Тому Загальні Збори доручають і надальше проводові „Сільського Господаря“ вести орґанізацію наших селянок у Секціях Господинь, які виказалися доцільними осередками господарської праці українського жіноцтва. Секції Господинь дадуть теж добру основу для оборони прав наших селянок у рямцях „Сільського Господаря“ на рівні з обороною прав наших селян, так, як наша селянка-господиня несе непомірний тягар праці і відповідальности

за виховання молодого хліборобського покоління та за висліди праці у господарстві.

3. Загальні Збори стверджують, що в цьому році орґанізація Товариства потерпіла велику втрату через розвязання чергової Філії „Сільського Господаря“ в Луцьку на Волині та 52 Кружків „Сільського Господаря“ у тімже повіті. Загальні Збори стверджують, що ця Філія провадила корисну господарську працю для піднесення культурного і господарського рівня українських селян Волині та що мотиви для її розвязання не є господарського характеру. Загальні Збори уважають, що розвязання цеї Філії з інших, а не господарських мотивів є кривдою для українського селянства Волині, яке всупереч виразним постановам конституції не може тепер гуртуватися у тому господарському Товаристві для господарської праці, яке само без зовнішньої помочі створило та довгі роки з великою користю вело. Тому Загальні Збори „Сільського Господаря“ протестують проти розвязання Філії і Кружків „Сільського Господаря“ в луцькому повіті та взивають все українське селянство Волині вступати безпосередньо в члени Централі „Сільського Господаря“, передплачувати часописи та купувати книжки „Сільського Господаря“ та в цей спосіб стояти в найтіснішому звязку з Товариством, яке ніколи не забуде про своїх братів на Волині.

4. Загальні Збори стверджують, що на Лемківщині у краківському воєвідстві не дозволено в цьому році на основання ні одного Кружка „Сільського Господаря“. Загальні Збори уважають, що недопускання нашої чисто-господарської орґанізації з негосподарських мотивів до праці на Лемківщині є нічим неоправдане, а найменше мотивом, „що частина громадянства є ворожо успосіблена до орґанізації“, а то тому, що не може бути ніхто ворожо успосіблений до даної орґанізації, яка ще в селі не працювала. Тому Загальні Збори відносяться цим шляхом до надрядних чинників, щоби не дозволяли на майбутнє на таке трактування господарської орґанізації, якої праця у інших частинах краю є так корисною.

III. Фахова і культурно-освітна праця.

1. Загальні Збори стверджують, що фахова праця „Сільського Господаря“ поступила вперед та, що вона в усіх ділянках дала добрі висліди. Загальні Збори переконані, що та праця буде надальше продовжуватися, та що в майбутньому дасть ще кращі висліди, як досі.

2. Загальні Збори стверджують, що так усю фахову працю, як і орґанізаційну ведуть передовсім аґрономи, інструкторки і інструктори та інші фахові працівники „Сільського Господаря“. На них спочиває передовсім праця нашого Товариства і вони є тими, що ту працю не тільки ведуть, а все далі й далі розбудовують. Тому Загальні Збори висказують отсим признання і подяку провідним орґанам Централі, Філій і Кружків, як також усьому персоналові Централі і Філій „Сільського Господаря“, а з окрема усім Вп. Аґрономам, що для цеї праці не щадили ні здоровля ні сил.

3. Загальні Збори стверджують дальший розвиток Хліборобського Вишколу Молоді, що є не тільки доброю господарською школою, але також основою розвитку нашої орґанізації в будучому, бо підготовляє для неї нових свідомих членів. Тому Загальні Збори закликають усі Філії і Кружки „Сільського Господаря“ до ще сильнішої праці в цьому напрямку, на яку не треба щадити ні труду, ні грошей.

IV. Фінансові справи Товариства.

1. Загальні Збори стверджують, що Товариство зрівноважило свій білянс та веде ощадну і доцільну господарку, яка виявилася у предложеному рахунковому замкненні та білянсі на 1937 рік.

2. Загальні Збори стверджують, що вдержання фінансової рівноваги було можливе тільки завдяки допомозі наших кооперативних централь, а то: Ревізійного Союзу Українських Кооператив, Центросоюзу і Маслосоюзу і за цю підтримку складають їм щиру подяку.

3. Загальні Збори стверджують, що фінанси Філій і Кружків в цьому році поважно зросли. Матеріяльні їх засоби виказують з вкладок і до-

тацій 183.675.44 зл., з чого є около 2/3 членських вкладок членів і кооператив усіх видів і ступенів. Збільшення членських вкладок Філій та Кружків вказує на зміцнення нашої орґанізації і є явищем дуже додатнім. В цьому нема врахованих зовсім членських вкладок, що вплинули до Централі. Загальні Збори вважають, що дальше збільшення вкладок Філій та Кружків буде найкращою основою для розвитку нашої орґанізації. Зноваж так поважна дотація на нашу аґрономічну роботу нашої кооперації вказує на щиру співпрацю цеї орґанізації зі „Сільським Господарем", за що Загальні Збори висказують на цьому місці щиру подяку усім кооперативним установам, що причинилися до піддержки праці так потрібної для нашого села.

V. Роковини 40-ліття „Сільського Господаря".

Загальні Збори „Сільського Господаря" рішають уповажнити Головну Раду Товариства для належного підготовання святкування 40-ліття праці Товариства, яке припадає на 1939 рік. Загальні Збори рішають злучити з цим святкуванням 90-ліття знесення панщини, що припадає на 1938 рік, одначе з оглядів ювілею „Просвіти" буде перенесене теж на 1939 рік. Загальні Збори Т-ва „Сільський Господар" доручають Головній Раді, Президії та Дирекції розглянути при нагоді святковання 40-ліття праці „Сільського Господаря" можливости переведення загально-селянської збірки на будову „Дому Українського Селянина" у Львові, який бувби власністю Товариства та осередком усьої хліборобської праці краю.

VI. Відношення Секцій Господинь до „Союзу Українок".

Загальні Збори „Сільського Господаря" стверджують, що Секції Господинь при Філіях і Кружках „Сільського Господаря" є господарською орґанізацією українських селянок, яка веде доцільно господарську працю у рямцях „Сільського Господаря" згідно зі завданнями і постановами статуту цього Товариства.

Загальні Збори „Сільського Господаря" стверджують, що орґанізація Секцій Господинь, як господарська орґанізація не є нічим противна орґанізації Союзу Українок, чого доказом є співпраця Секцій Господинь і Союзу Українок в терені та уважають, що треба і далі змагати до такої співпраці без вкорочення дотеперішнього круга праці Секцій Господинь.

ЗЇЗДИ АҐРОНОМІВ „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ".

VIII. Зїзд аґрономів відбувся дня 15. II. 1935 р. у Львові. Присутних було 35 учасників з 20 районів. Радили над усправненням діловодства після одного зразку в орґанізації „Сільського Господаря" у всіх її клітинах, над одноцілою схемою цілорічної праці Філій в ділянці орґанізаційної і фахової праці. У висліді нарад і дискусій, в якій забирало голос 16 учасників зїзд постановив усправнити діловодство і книговодство в Кружках і Філіях „С. Г.", щоби в кожну пору мати ясний образ стану орґанізації і осягнень фахової праці Товариства, працювати після уложеного наперед точного пляну праці, можливо розробленого на кожний місяць, докладно звідомляти про працю Централю в речинцях, передвиджених в статуті, упорядкувати вплачування вкладок до Товариства „С. Г." та покінчити позаочні курси суспільної аґрономії в УТГІ в Подебрадах.

По зїзді відїхали учасники на прогульку до копалень потасових погноїв в Калуші.

IX. Зїзд Аґрономів відбувся 30. III. 1935 р. На порядку нарад були: пляни праці на найближчий сезон та біжучі справи. Зїзд відкрив нач. дир. Т-ва „С. Г." д-р Є. Храпливий та запропонував на предсідника зїзду інж. М. Творидла; опісля навязуючи до порушених на Загальних Зборах Т-ва „С. Г." дня 29. III. 1935 і на попередних Зїздах Аґрономів справу про наладнання службових відносин повітових аґрономів в краю запропонував вибрати комісію, зложену з 2 представників Головної Ради Т-ва, 1 представника „Ц. С." та 1 представника дирекції „С. Г." Внесок принято одно-

голосно. — На тім Зїзді Аґрономів принято одноголосно ще такий внесок: „Зїзд аґрономів „С. Г." уважає за конечне створити професійну орґанізацію Аґрономів. Длятого треба покликати комісію трьох і доручити її опрацювати статут цьої орґанізації". На тім Зїзді виголошено такі реферати: 1. Д-р інж. Є. Храпливий: „Плян праці ХВМ.". 2. Інж. І. Лапчук: „Орґанізаційна і аґрономічна праця в 1935 р.". 3. Д-р М. Холєвчук: „Про зоотехнічну працю". — По діловій та дуже оживленій дискусії, в котрій брало участь 25 учасників закінчено пізним вечором цей черговий Зїзд аґрономів. Взяло в ньому участь 38 аґрономів.

Х. Зїзд Аґрономів. Дня 25. грудня 1936 р. у Львові відбувся Х. з черги Зїзд Аґрономів. На порядку нарад стояли чергові актуальні справи, звязані з працею аґрономів на повітах. Зїзд відкрив дир. „С. Г." інж. д-р Є. Храпливий, а референти „С. Г." виголосили реферати зі своїх ділянок. Після цього відбулась широка, ділова дискусія аґрономів, над всіма ділянками праці нашої суспільної аґрономії в краю та принято слідуючі постанови (резолюції):

1. Десятий Зїзд Аґрономів „Сільського Господаря" стверджує, що зїзди аґрономів, з яких відбулося досі девять, є доцільним орґаном фахової аґрономічної і аґрономічно-суспільної праці, який необхідний для правильної праці „Сільського Господаря" і тих установ, що безпосередньо зацікавлені у розвитку аґрономічної праці „С. Господаря".

2. Десятий Зїзд Аґрономів стверджує, що вага аґрономічної праці для краю є так велика, що її вдержання та поширення є обовязком усіх господарських орґанізацій, а не тільки „Сільського Господаря", а тому ці установи мусять на місцях подбати за належне скріплення фондів на цю працю і орґанізаційної помочі.

3. Десятий Зїзд Аґрономів стверджує, що вже сьогодні є поважний брак фахових аґрономічних сил, а тому уважає, щоби усі аґрономічні сили в краю, які працюють невповні у аґрономічній ділянці, були до цеї праці притягнені.

4. Десятий Зїзд Аґрономів стверджує, що вся аґрономічна праця мусить бути ведена тільки у рямцях „Сільського Господаря" згідно з плянами і вказівками централі, які є згідні з іншими централями. Зате інші орґанізації, що бажають мати аґрономічну допомогу мають за нею звертатись до „Сільського Господаря", як централі всеї аґрономічної праці.

5. Десятий Зїзд Аґрономів уважає, що великий обсяг аґрономічної праці вимагає точного випрацьовування плянів праці і їх докладного виконування. Супроти великих вимог, які Філії „С. Г." мають у веденні бюр, Десятий Зїзд Аґрономів рішає, що в усіх Філіях мають бути окремо наладнані бюра з окремими канцелярійними силами для послуг праці Філії і аґрономів.

6. Супроти величезного значіння всьої аґрономічної праці і вимоги наладнання філіяльних канцелярій, уважає Десятий Зїзд Аґрономів, що точне реєстрування усеї праці є необхідне.

7. Десятий Зїзд Аґрономів уважає, що поширення хліборобської преси і книжки є основним обовязком усіх Філій „С. Г". і аґрономів і рішає повести в цьому напрямку ударну кампанію за передплатою часописів „Сільського Господаря", „Українського Пасічника", „Хліборобської Молоді" та за масовим закупом видань „Сільського Господаря".

8. Десятий Зїзд Аґрономів стверджує величезну вагу Хліборобського Вишколу Молоді і рішає доложити усіх старань, щоби у районах справу Х. В. М. добре наладнати і вести її точно після вказівок централі.

9. Десятий Зїзд Аґрономів стверджує, що сьогодні вимоги аґрономічної праці так зріжничковані, що потрібні є вказівки для фахової праці з централі, щоби унормувати цілу працю в краю. Тому рішає точно придержуватись цих вказівок, які повинні бути базовані на напрямних, що їх вказують — поза відповідальними орґанами „С. Г." — зїзди аґрономів.

10. Зїзд уважає, що збут с.-г. продуктів належить до с.-г. кооперації, яка в цьому має співпрацювати з „Сільським Господарем".

XI. Зїзд Аґрономів відбувся дня 18. квітня 1936 р. На порядку нарад були справи професійні та орґанізаційні. Зїзд отворив дир. Є. Храпливий, на предсідника запросив інж. М. Творидла, на секретаря інж. П. Зеленого. Відносно справ професійних вказав на труднощі звязані з реєстрацією статута Товариства Українських Аґрономів, а саме влада погодиться зареєструвати статут тільки тоді, коли тереном діяльности будучого Т-ва будуть тільки три воєвідства, а не ціла держава. Крім того счеркнула ще кілька місць, менш важних, в статуті. — Вкінці коротко представив ці заходи, які поробила Централя „С. Г." в напрямі покращання умов праці та матеріяльного положення аґрономів. По довгій дискусії рішено змінити статут в точці де говориться про терен діяльности та вибрано 5-членну Комісію, котра має, до часу створення професійного Т-ва, дбати про оборону інтересів аґрономів-суспільників. — Опісля інж. І. Лапчук виголосив реферат про способи праці Філій та Кружків „С. Г." в ціли поширення членства та звернув увагу, щоб Філії точно придержувались постанов статуту, коли не хочуть наразитися на неприємности.

З черги д-р Кононенко вказала на велику ролю, яку відограє жінка-господиня в сільському господарстві; з тих оглядів орґанізація сільських жінок в осібні Секції при Кружках „С. Г." є конечною. Кожна Філія повинна вислати на господинські курси „Сільського Господаря" у Львові кандидатки, котрі вернувши на повіт поведуть як слід працю серед жінок. — Д-р Є. Храпливий вказував на конечність улаштування хочби короткого курсу для інструкторів Х. В. М. Праця в тій ділянці розвинулась так сильно, що відчувається вже брак відповідно вишколених інструкторів. Над тими двома справами розвинулась жива дискусія у висліді якої рішено слідуючий Зїзд Аґрономів присвятити всеціло справам Х. В. М. — Пізно вечором предсідник замкнув Зїзд, подякувавши усім аґрономам за участь.

XII. Зїзд Аґрономів відбувся в днях 16—19. травня 1936 р. Дня 16. V. обговорено спільно з „Центросоюзом" і делеґатами Окружних Союзів Кооператив плян співпраці з кооперацією. Дні 17—19. V. були присвячені виключно справам Хліборобського Вишколу Молоді з такою програмою: 17. V. Відкриття Зїзду. Реферати на тему: „Значіння сільського господарства в життю народу" — інж. А. Романенко. „Завдання й історія Х. В. М." — д-р інж. Є. Храпливий. „Орґанізація й програма праці Х. В. М." — інж. В. Дмитренко. Дискусія. — 18. V. Реферати на тему: „Фахова праця в Х. В. М." — інж. Я. Зайшлий; „Самоосвітня праця в Х. В. М." — інж. Р. Голод. Дискусія. — 19. V. Прогулька Зїзду до Підберізець в околиці Львова для ознайомлення на місці з працею Гуртків Х. В. М. Закриття Зїзду. Загально в днях 17—19. травня 1936 р. обговорено, виготовлено та опрацьовано способи й методи праці в Х. В. М., що послужили матеріялом до видання книжочки: „Як працювати у Хліборобському Вишколі Молоді", яку написав д-р інж. Є. Храпливий.

XIII. Зїзд Аґрономів відбувся в днях 26—28. листопада 1936 р. На порядку нарад були справи годівельні. Зїзд відкрив голова „С. Г." п. Мирон Луцький, котрий привитав представників співпрацюючих установ („М. С.", „Центросоюзу" та РСУК). У вступнім слові підчеркнув надзвичайно велику вагу плекання домашніх тварин для нашого дрібно-земельного хлібороба. По виборі Президії перший реферат виголосив інж. В. Дмитренко (Стрий) на тему: „Методи праць в ділянці рогатої худоби". По тім рефераті вивязалась оживлена дискусія, в котрій забирало голос 23 аґрономів. Другий реферат виголосив інж. Я. Зайшлий на тему: „Методи праць в ділянці годівлі свиней". Інж. Р. Голод виголосив реферат на тему: „Плян і методи праць в ділянці годівлі овець і кіз". Інж. А. Романенко: „Методи праць в ділянці поширення управи пашних ростин". Інж. О. Дучимінська: „Методи праці в ділянці годівлі дробу і кріликів". Про це по тім рефераті в дискусії говорили ще д-р Томашівський та дир. Л. Бачинський. По кожнім рефераті відбувалась дуже оживлена дискусія, в котрій забирали голос багато аґрономів, чим немало причинились до поліпшення метод праці в ділянці годівлі домашніх тварин.

XIV. Зїзд Аґрономів відбувся в днях від 24—27. листопада 1937. Перший день зїзду був присвячений справам пасічництва, тій так важній галузі сільського господарства на наших землях. При цій нагоді відбувся VIII. Зїзд Пасічників „С. Г.“ злучений з загальними сходинами Головної Пасічничої Секції „Сільського Господаря“. На Зїзд прибуло 50 осіб делеґатів від Пасічничих Секцій в краю, окремих пасічників та гостей. Наради Зїзду відкрив в імені Президії і Дирекції Т-ва д-р інж. Є. Храпливий привітанням гостей та згадкою померших членів Т-ва В промові своїй підкреслив велике значення цих нарад, які відбуваються разом з аґрономами і пасічниками. Проводив нарадами проф. Гусаківський з Тухлі, господар Романчук Іван з Ременова і інж. Дмитренко В. з Стрия. Звідомлення з праці Гол. Пас. Секції здав інж. Боровський. На Зїзді відчитано два реферати: „Заготівля і збут меду“ (інж. М. Боровський) та „Розподіл денатурового цукру серед пасічників „С. Г.“ (інж. Савчук). По рефератах і дискусії обрано нову Управу Гол. Пас. Секції в такому складі: проф. Гусаківський (голова), д-р В. Ревюк (містоголова), інж. Боровський (секретар), інж. Савчук, інж. Бурий, А. Добрянський, І. Тарапан (члени).

По закінченню нарад присутні пішли до Національного Музею, де відслонили памятник свому ґенієві пасічникові Петрові Прокоповичеві.

Другий день Зїзду був призначений виключно справам садівництва й городництва. Взяли в ному участь визначніші дослідники садівництва і городництва в краю, а рівночасно з тим відбулися загальні сходини Головної Садівничо-Городничої Секції при Т-ві „Сільський Господар“ у Львові. У Зїзді взяло участь поверх 70 делеґатів з ріжних повітів краю. На нарадах були присутні представники господарських установ та господарської і селянської преси.

Цей краєвий садівничий зїзд відкрив д-р Євген Храпливий, який вказав на завдання нашого садівництва та городництва під цю пору та пояснив мету зїзду. Провід зїзду переняв голова Головної Садівничо-Городничої Секції радн. інж. Юліян Мудрак ураз і з радн. Андрієм Терпиляком та інж. Михайлом Боровським, секретарював інж. Михайло Лучин. З черги інж. М. Боровський здав звідомлення з праці Головної Садівничо-Городничої Секції за останній рік, з якого присутні довідались, що садівництво розвивається у краю дуже сильно. В краю відбуто ряд садівничих курсів, анкет і садівничо-пасічничих вистав. На повітах Садівничо-Городнича Секція обєднує 111 філіяльних і кружкових Садівничо-Городничих Секцій. Велике зацікавлення садівництвом у нашого селянина проявлялось в тому, що садівники „С. Г.“ уладжували курси, реферати, вистави (головно районові), закладали на основі вказівок аґрономів сади (в цьому і торговельні) і вели чималу іншу працю в цій ділянці. Товариство „Сільський Господар“ видавало часопис „Практичне Садівництво“ та садівничі книжки. По цім виголосили реферати: „Напрямні нашого садівництва“ — радн. А. Терпиляк. „Орґанізація праці Головної Садівничо-Городничої Секції“ — д-р Є. Храпливий та „Збір, сортування і збут овочів“ — інж. А. Гнатовський.

По рефератах розвинулась широка дискусія, у якій всесторонньо обговорювано справу нашого садівництва та напрямні його розвитку та ухвалено низку відповідних резолюцій. Дальше вибрано нову Управу Головної Садівничо-Городничої Секції у такому складі: радн. інж. Юліян Мудрак — голова (поновно), радн. А. Терпиляк — заст. голови, проф. Л. Бачинський — секретар, інж. Ф. Савчук, інж. Г. Еліяшевський, інж. М. Боровський, інж. П. Зелений — члени Управи.

Третього дня зїзду радили над методами та способами праці в ділянці поправи рослинної продукції, зокрема над стандаризацією збіжжя і пасічництва.

Тогож дня відбулися річні сходини Головної Секції Управи Ріллі й Рослин при Т-ві „Сільський Господар“.

Сходини відкрив і ними до полудня проводив Голова Т-ва „Сільський Господар“ і голова Секції п. Мирон Луцький. Пополудні сходинами

Секції проводив п. інспектор Андрій Терпиляк. Секретарювала інж. Лідія Колтунюківна. На сходинах було присутніх 75 осіб.

Звіт з діяльности Управи Секції здав інж. Антін Романенко. Він же виголосив реферат на тему: „Напрямні управи головних збіжевих рослин“.

Потім виголосили реферати: інж. Михайло Девоссер на тему: „Приготовання збіжжя до збуту та його збут“. Інж. Юліян Винницький: „Організація нашого насінництва“. Після цих рефератів відбулась широка дискусія та ухвалено резолюції.

Нову Управу Секції вибрано в такому складі: голова Секції — Мирон Луцький; заступник голови — радн. Іван Шепарович; секретар — інж. Михайло Девоссер. Члени: інсп. Андрій Терпиляк, інж. Микола Творидло, інж. Юліян Винницький, п. Микола Малицький, інж. Віктор Ваку-ловський.

До Кваліфікаційної Комісії зістали обрані: інж. Ю. Виницький, інж. О. Костюченко, інж. А. Романенко та інж. М. Девоссер.

Четвертий день був получений з Надзвичайними Загальними Зборами Товариства Українських Аґрономів і посвячений справам самопомочі та управильненню матеріяльного забезпечення аґрономічних працівників у краю.

XV. Зїзд Аґрономів. Дня 20. і 21. січня 1938 р. відбувся в Товаристві „Сільський Господар“ черговий XV. Зїзд Аґрономів „Сільського Господаря“ присвячений в цілости годівлі рогатої худоби. Зїзд скликало Товариство „Сільський Господар“ разом з „Маслосоюзом“. В ньому взяло участь 72 учасників аґрономів, орґанізаторів „Маслосоюзу“ і молочарських ревізорів на чолі з інспектором РСУК. Зїзд відкрив директор Т-ва „Сільський Господар“ інж. д-р Є. Храпливий. Провід цілого зїзду спочив в руках директора „Маслосоюзу“ інж. А. Палія, як предсідника, дир. д-р М. Холєвчука і дир. інж. М. Хроновята, як членів Президії. Перший день зїдзу був присвячений орґанізації праці в ділянці годівлі рогатої худоби. Основний реферат на цю тему виголосив дир. „Маслосоюзу“ А. Мудрик. В рефераті й дальших дискусіях підчеркнено значіння орґанізації й доброго плянування праці в терені. Рівночасно підчеркнено вагу продукції паші у власних господарствах та опертя годівлі на самовистарчальности. У висліді нарад запав цілий ряд дотичних резолюцій. Вечером цього ж дня для учасників зїзду п. д-р Р. Лехицький зреферував справу пошести прищиці, яка зближається до нас зі сходу. Референт подав способи, як треба стеречися перед цею грізною хворобою тварин. Другий день зїзду присвячений методі праці над піднесенням годівлі рогатої худоби. Реферат виголосив п. інж. Р. Голод. Про племінну годівлю та реєстрацію рогатої худоби виголосив реферат дир. „Маслосоюзу“ інж. М. Хроновят. Над рефератами відбулась широка ділова дискусія.

XVI. Зїзд Аґрономів відбувся дня 15. VI. 1938 р. Порядок нарад: 1. Упрощення орґанізаційної праці Філій і Кружків. 2. Нові справи Х. В. М. 3. Закон про впорядкування ґрунтових спільнот. Зїзд отворив голова Т-ва „Сільський Господар“ п. М. Луцький витаючи 75 аґрономів, інструкторів (-ок) від 42 Філій та представників співпрацюючих установ РСУК, „Центросоюзу“ і „Маслосоюзу“. Голова звертає увагу на вагу справ, які будуть порушувані в рефератах і взиває всіх пов. аґрономів взяти активну участь і в Зїзді Союзів Кооператив дня 16. VI. ц. р. Предсідником вибрано інж. В. Дмитренка (Стрий), секретарями інж. Я. Менцінського і Р. Панькова. Перший реферат виголосив інж. І. Лапчук про упрощення орґанізаційної праці. По короткій дискусії над рефератом принято одноголосно такі резолюції: 1. XVI. Зїзд Аґрономів стверджує значну розбудову, поширення і поглиблення аґрономічної праці Централі, Філій і Кружків та стверджує, що рівномірно з розбудовою аґрономічної праці є необхідним вести розбудову орґанізаційної праці. 2. Зїзд уважає, що для постійного, систематичного, плянового і доцільного ведення праці так фахової як і освітньо-орґанізаційної конечним є не тільки виготовляти наперед пляни, а на кінці звідомлення та постійно реєструвати так працю

як і важні прояви, що мають вплив на розвій і діяльність Т-ва. 3. У звязку з цим сьогоднішній Зїзд, постановляє звернутися до Централі Т-ва і рівночасно апелює до всіх Філій а) Провірити дотеперішнє діло-та книговодство та узгіднити його по Філіях згідно з інструкцією Т-ва „С. Г."; б) Провірити і впровадити по Філіях печатки одного формату і змісту згідно з постановами статуту; в) Впорядкувати домівки і вивіски згідно з вказівками, поданими Т-вом „С. Г."; г) По можности два рази в році перевести провірку Кружків на взорах виданих Т-вом „С. Г."; ґ) Перестерігати точне плачення вкладок; д) Впровадити як засаду набуття всіма Кружками та Філіями кожної нововиданої книжки Т-вом і так постійно збільшувати підручні бібліотеки; е) Влаштувати по Кружках і Філіях хоч раз в рік по одній імпрезі (Свято „С. Г.", обжинки); з) До орґанізаційної праці у Філії заанґажувати окремого урядовця; ж) Для вишколу орґанізаційних працівників по Філіях — Зїзд апелює до Централі Т-ва влаштувати окремий курс вже в осені ц. р. — З черги інж. А. Романенко реферує про потребу переходу ХВМ з 4-літнього навчання на 3-літний і вкінці ставить такі три справи до дискусії: 1. Як перейти з 4-літнього на 3-літне навчання в ХВМ; 2. Чи доцільно є делеґатам Цетралі їхати в терен і то негайно; 3. Коли найкраще їхати в ціли наладнання фінансових справ ХВМ. По оживленій та дуже вичерпуючій дискусії (16 промовців) принято одноголосно такі постанови: 1. Перехід з 4- на 3-літне навчання ХВМ. треба перевести в цей спосіб, що в осені 1938 р. ліпших змагунів і змагунок І. ст. зачисляти на другий степень, а менш підготованих залишати на І. ст. 2. На III. ст. обовязково переводити навчання кооперації згідно з пляном навчання, що його зладить Централя „С. Г." 3. Подбати про це, щоби при кожній Філії Т-ва „С. Г." був відповідний інструктор ХВМ. 4. Висловити подяку кооперації для заг. закупу збуту за матеріяльну допомогу для ведення ХВМ. На кінець інж. І. Лапчук зреферував закон про впорядкування земельних спільнот.

При кінці Зїзду прощав учасників від Т-ва „С. Г." дир. д-р Є. Храпливий, взиваючи всіх учасників до скріплення усієї діяльности в краю, передвидженої в статуті Т-ва, після чого предсідник подякував учасникам за так численну участь і розвязав Зїзд.

ТРЕТІЙ КУРС ГОСПОДИНСЬКИХ ІНСТРУКТОРОК „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ". Дня 20. травня ц. р. відбулось у Львові святочне закінчення третього курсу господинських інструкторок „Сільського Господаря", що почався 5. листопада 1937 р. Курс був розрахований тільки на 6 місяців, але довелось його перетягнути, бо в міжчасі курсантки пройшли десятьдневний курс для інструкторів „Хліборобського Вишколу Молоді", який теж улаштовував „Сільський Господар" та курс „Відродження".

Праця у господарській ділянці серед сільського жіноцтва так розгорнулась, що потреба фахово вишколених інструкторок дуже зросла. Два попередні курси, не дивлячись на те, що дали майже 60 інструкторок, не могли задовольнити всіх потреб краю, раз тому, що не всі ті курсантки, які покінчили курси, могли стануть до роботи, а подруге й тому, що вже в часі самої праці довелось поділити їх на дві катеґорії: орґанізаторок та інструкторок, що переводять тільки фахову працю на курсах. Орґанізаторок небагато і тому не можна задовольнити всіх Філій „С. Г.", які таких сил потребують. До того всяких інших фахових курсів було цього року так багато, що просто не ставало інструкторок, щоб одночасно задовольнити всі домагання наших сіл.

Щоб збільшити число фахових інструкторських сил, „Сільський Господар" улаштував саме цей третій курс господинських інструкторок. На курс зголосилось зпочатку 30 осіб, але з ріжних причин, головно з причин матеріяльного характеру, почало науку на курсі тільки 20 осіб, а в часі курсу відпало ще 5 осіб, так що курс закінчило тільки 15 учасниць. Декого з тих курсанток вислали ріжні наші установи, які й помагали їм матеріяльно, а частина прийшла на курс з власної ініціятиви і утримувалась власними коштами.

На курсі викладали такі предмети: куховарство, трикотарство, крій і шиття, домашнє господарство, гіґієну, городництво, садівництво, ґрунтознавство, годівлю домашніх тварин, птахівництво, молочарство, пасічництво, лічничі зела, шовківництво, при чому спеціяльну увагу звертали на орґанізацію та методи праці серед жіноцтва і на кооперацію, бо господинські інстукторки мусять бути дуже часто й кооперативними пропаґаторками. Кооперативних прелеґентів та цілу програму курсу кооперації дав РСУК. Окремий іспит з кооперації перевела комісія, складена з дир. Филиповича, м-ра Гладкої та п. Вербицької.

На курсі викладали переважно урядовці „Сільського Господаря" і директори та урядовці Ревізійного Союзу, Центросоюзу, Маслосоюзу, Народньої Торговлі та Центробанку, крім того і приватні особи. Виклади відбувалися рано і пополудні. Курсантки відбули практику з городництва у городі оо. Студитів і з садівництва у городі при церкві св. Петра і Павла.

Таким чином „Сільський Господар" знову трохи підсилив ряди фахових інструкторок по своїх Філіях та ріжних фахових курсах. Але щоб задовольнити всі потреби у тій ділянці „Сільський Господар" мусітиме влаштувати ще неодин такий курс, поки не буде змоги вести постійну школу того роду.

Перші абсольвенти Держ. Рільничого Ліцею в Черниці. Державний Рільничий Ліцей з українською мовою навчання в Черниці, пов. Жидачів, пращав 5. червня 1938 р. своїх перших абсольвентів, що покінчили студії в Ліцею та відходять як „рільничі-техніки" (такий їх титул) на працю, чи то у громадських установах, чи то у інших варстатах праці. Цих абсольвентів було в цьому році всього 4-ох, а то тому, що вони починали науку, коли Ліцей був щойно у стадії розвитку; сьогодня число студентів є вже поверх 40, а з новим шкільним роком буде певно ще більше, бо ця школа находить добрий відгомін у краю.

У святі пращання абсольвентів Ліцею взяли участь дир. Ліцею Др. М. Холєвчук і усі професори, відпоручник „Сіль. Господаря" Др. Є. Храпливий, відпоручник РСУК пос. Зиновій Пеленський та багато гостей. Абсольвенти Роман Богославець, Ярослав Марчак-Баранський, Василь Равлик та Ришард Яримович вручили директорові Ліцею грамоту-приречення, по чім пращав їх від ліцею Др. М. Холєвчук, а вітав від „Сіль. Господаря" і Товариства Укр. Аґрономів, як нових товаришів праці Др. Є. Храпливий. По цім промовляли ще пос. З. Пеленський, витаючи абсольвентів від укр кооперації і проф. Ліщинський від організації „Сільського Господаря" в краю. Мила товариська гутірка, переплітана гарними продукціями студенського хору протягнулася пізно у вечір та залишиться напевне гарним спомином нетільки для тих, що відійшли з ліцею, а і для усіх присутніх на цьому святі.

Підготова видання „Сільсько-господарської Енциклопедії. Сільсько-господарську Енциклопедію підготовляють до видання вже 3 роки. Буде це великий 3-томовий твір, що матиме близько 1.300 сторінок друку великого формату. Гадка С. Г. Е. вже давно була у наших аґрономічних кругах, тільки її оформлення (головно ізза великих коштів видання!) було предметом розважань. Бо видавати збірний твір з ділянки сільського господарства, що має бути і помічним для аґронома і корисним для свідомого селянина — нелегко. Тому редакція вибрала собі посередню форму, а саме популярно-наукову, себто загально-зрозумілу без пропущення тих даних чи питань, що конечні для наукового підтвердження змісту. Матеріял у С. Г. Е. буде уложений поазбучно, себто кожну потрібну статтю найти можна під даним гаслом. Пр. гасло „пшениця" буде обіймати цілість справ про пшеницю. „Коні" — про плекання коней і т. д. Очевидно, що гасла у більшости будуть довшими статтями, а не тільки скупим, строго-енциклопедичним поясненням поняття. З цього ясно виходить, що це буде твір, з якого можна користати так для скорої орієнтації і пояснення понять, як і для практичного пізнання даної справи.

С. Г. Е. буде появлятися від осені 1938 р. щомісячними зшитками по 5 арк. друку (80 стор.) і є надія, що буде закінчена впродовж 1939 року. С. Г. Е. появляється заходом „Сільського Господаря“ і накладом „Українського Видавничого Інституту“ у Львові. Є це наче завершення 40-ліття праці нашого „Сільського Господаря“, що припадає у 1939-отому році та дарунок нашому селові від наших аґрономів. Очевидно, що умовини в яких живемо далекі від тих, у яких така праця булаб найвідповіднішою, але припускаємо, що дасть вона те, що може зі себе дати наша аґрономія. С. Г. Е. вийде під редакцією Д-ра Євгена Храпливого, редакцію мови обняв Др. Василь Сімович, секретарем редакції є ред. Іван Бедрило, ілюструє твір Др. Ігор Федів, а співробітничають у ній досі:

Інж. Адамчук Андрій, інж. Базилевич Роман, др. Баран Степан, проф. Бачинський Леонід, інж. Боровський Михайло, інж. Весоловський Ярема, др. Витанович Ілля, інж. Гавриленко Михайло, мґр. Галайчук Богдан, інж. Герасимович Гриць, інж. Гнатовський Антін, інж. Голод Роман, інж. Гордієнко Гаврило, мґр. Ґурґула Ірина, інж. Девоссер Михайло, інж. Димінський Роман, інж. Дідич Осип, інж. Доберчак Микола, інж. Дубрівний Павло, проф. Добриловський Михайло, інж. Добрянський Володимир, доц. Доманицький Віктор, інж. Дучимінська Оксана, інж. Єреміїв Михайло, ред. Жук Андрій, інж. Зелений Петро, проф. інж. Іванис Василь, проф. Іваницький Борис, інж. Кахникевич Роман, др. Коберський Карло, др. Коковський Франц, інж. Крохмалюк Роман, доц. др. Кубійович Володимир, інж. Лапчук Іван, др. Лехицький Роман, др. Лукашевський Володимир, радн. Луцький Мирон, дир. Луцький Остап, проф. Мазепа Ісак, дир. Мартюк Іван, інж. Манастирський Витовт, аґр. Матвійчина Ілля, проф. Мацієвич Кость, др. Мармаш Роман, інж. Мельник Андрій, інж. Мілянич Атаназ, інж. Мудрак Юліян, інж. Павликовський Юліян, інж. Палій Андрій, інж. Пастернак Северин, др. Пастернак Ярослав, інж. Пиндус Евген, інж. Пясецький Андрій, дир. Радловський Орест, інж. Романенко Антін, др. Русов Юрій, інж. Саєвич Микола, інж. Сеник Лев, др. Січинський Володимир, проф. інж. Сокович Євген, інж. Сочинський Михайло, др. Стахурський Маріян, інж. Стецьків Петро, інж. Творидло Микола, радн. Терпиляк Андрій, мґр. Тесля Іван, інж. Томашевський Євген, інж. Фартух Ярослав, о. Фацієвич Осип, др. Федів Ігор, проф. Фотинюк Теодор, проф. Фролов Леонід, др. Холевчук Михайло, інж. Хомишин Михайло, інж. др. Храпливий Євген, проф. Чередіїв Володимир, інж. Шиприкевич Володимир, проф. Шраменко Лев і инші.

Не сумніваємося, що цей твір найде добре приняття у нашому аґрономічному та господарському світі, як збірна праця наших видних аґрономів і инших фахівців сільського господарства.

НАШІ ВТРАТИ

† Інж. ВОЛОДИМИР ДИДИНСЬКИЙ.

Бл. п. інж. Володимир Дидинський народився 1874 р. в Ясениці Сільній, дрогобицького повіту в шляхотській родині. Середню освіту покінчив у Львові, а відтак записався на львівську політехніку. Вже як студент бере живу участь у житті студіюючої молоді, заложив Т-во „Основа“ на львівській політехніці та був головою цього Т-ва. Як інженер будови доріг і мостів приймає діяльну участь у ріжних українських Т-вах і організаціях, працюючи в Краєвім Виділі, в Намісництві і ін. За часів української влади бере активну участь у творенні власної хати. Займає ріжні високі та відповідальні становища. В напрямку орґанізації села брав Покійний активну участь. В р. 1919 став головою Філії Т-ва „Сільський Господар“ у Дрогобичі. В цей час загальної нужди веде акцію для закупу ріжного насіння для поодиноких Кружків „С. Г.“ та дбає про роз-

дачу біднішому населенню солі, нафти, цукру безплатно. Майже 10 літ головує в Філії „С. Г.“, але через невідрадні відносини в Дрогобиччині не дається розвинути ширшої праці. В 1928 р. залишає на три роки працю в Філії Т-ва „С. Г.“, а віддається праці в „Соколі“. В 1931 р. знову входить до Ради Філії „С. Г.“, як містоголова, а від 1932 р. аж до смерти стає головою Філії. За 16 літ праці був на 85 засіданнях, 21 господарських нарадах, 18 загальних зборах, а крім того відбув багато виїздів на села до Кружків „С. Г.“, до Хліборобського Вишколу Молоді, на наради в справі меліорації тощо. Дуже багато часу забирали Покійникові полагодження різних справ у старостві та в Розємчім Уряді. Зусилля Покійника були великі та послідовні в напрямку орґанізації, науки, оборони, виховання та піднесення матеріяльного добробуту нашого села. Найбільшу вагу в праці Т-ва „Сільський Господар“ надавав Хліборобському Вишколові Молоді. Молоді йшов із допомогою беззастережно. Не меншу увагу звертав Покійник і на перевиховання і вишколення жінок-селянок. Все веселий, привітний, працьовитий, доброзичливий зєднав собі симпатії не лишень серед наших людей, але й серед чужинців, а похорони Його були великою маніфестацією; 37 вінків та 5 китиць живих цвітів, селянський віз, заквітчаний цвітами та збіжжям, були скромним виразом вдячности за велику працю, що її Покійник положив у Т-ві „Сільський Господар“. К.

† АНТІН АНТОНОВИЧ.

Дня 20. X. 1937 р. у Львові відійшов від нас у вічність один з працівників на господарській ниві, аґроном А. Антонович. Покійний уродився в 1902 р. у Станиславівщині в сімї священика. Середню освіту побирав у Станиславові та у Львові (1912—1922). В часі визвольних змагань як 17-літній учень бере живу участь в УГА, де разом з українським військом переносить усі тягарі і лиха (тиф) війни. По укінченні війни кінчить середню школу та вступає (1923 р.) до Української Високої Технічної Школи у Львові. В 1925 р. продовжує студії у Львівській Політехніці (відділ рільничий). Тодіж основує „Кружок Студентів-рільників при Т-ві „Основа“. Як студент працює в Т-ві „Сільський Господар“, з початку при Філії „Сільського Господаря“ в Теребовлі (1929) та в Централі, відтак як повітовий аґроном при Філії „С. Г.“ в Журавні та вкінці в Підгайцях. Злидні війни підорвали його здоровля. Одначе бл. п. А. Антонович не звертав уваги на своє підірване здоровля і як працівник на суспільно-аґрономічній ниві до останніх днів свого життя був відданий праці для видвигнення рільної культури та поправи господарського добробуту села. У праці був солідний, діловий, енерґійний. Серед селян-хліборобів та товаришів праці тішився загальною симпатією. Та — на жаль — недуга зломила Його захитаний орґанізм. Нехай Рідна Земля, якої він віддав своє молоде життя і в обороні якої крівавився в рядах УГА, буде Йому легка!

† о. мітрат ТИТ ВОЙНАРОВСЬКИЙ.
16. II. 1856 — 21. II. 1938.

Великий удар принесла нашому селянству вістка, що дня 21. лютого 1938 р. упокоївся по довшій недузі бувший голова Товариства „Сільського Господаря“ о. мітрат Тит Євген Столобут де Войнаровський. Бо його знали в цілому нашому краю нетільки ті, що з Ним безпосередньо працювали, але передовсім широкі селянські маси, для яких Він трудився через ціле своє життя та не щадив ні праці, ні грошей, щоби наше село піднести на вижчий рівень культури і добробуту. Знали Його й ті, з якими Він працював підчас війни та по ній. Знали цього невсипущого народнього робітника три поколїння серед яких Він жив та працював. О. мітрат Т. Войровський вродився 16. лютого 1856 р. у товмацькому повіті у Ляцькім Шляхоцькім, де Його батько був священиком. Учився Він зразу дома, до ґімназії ходив у Станиславові, а у Львові покінчив богословські науки та в 1881 році став священиком. Родина, з якої походив Покійний, замандрувала на наші землі з Великої України, в часі, коли гетьман Іван Мазепа мусів по програній війні з москалями 1709 р. податись зі своїми приятелями у їнші сторони. До найближчих приятелів і дорадників Вели-

кого Гетьмана належав теж один з предків о. Войнаровського, що пересилився в наші сторони та тут осів на стало. Томуто в домі батька о. Т. Войнаровського дуже живими були спомини про світлі подвиги Його предків та про світлі картини історії нашого Українського Народу, в якій Його рід брав так визначну участь. І ось коли молодий священик о. Т. Войнаровський станув до праці на народній ниві, то Він ясно мав перед очима, що корінем лиха для нас є те, що наше село несвідоме, що його молодь не дістає належної освіти та, що те село дуже бідне, має мало землі та не вміє її як слід використати. І почав, ще молодий тоді, о. Т. Войнаровський велику працю над тим, щоби викорінити розповсюджене тоді у наших селах піянство та, щоби якнайбільше селянської молоді вислати до шкіл. Всі села де покійний працював як священик, а то: Олеша, Колодіївка, Кулачківці, Пядики коло Коломиї, Топорівці коло Городенки та в кінці Балинці, були свідками тої Його великої праці над моральним двигненням нашого селянства. Всюди старався Він передовсім за те, щоби визволити українських селян з обіймів коршми і темноти та щоби молодь селянську, здібну але бідну, вислати до школи. Але не було це так легко зробити тоді, коли батьки цеї молоді не розуміли великих задумів Покійного. Тому велику кількість молоді посилав до шкіл Покійний власним коштом, а вкінці купив в Коломиї власний дім та через 12 років удержував там даром, або півдаром велику кількість сільських хлопців, щоби вони вчилися в коломийських школах. І треба сказати, що багато нинішних наших працівників та провідників завдячує свою освіту і своє становисько Покійному о. Т. Войнаровському. Не забув Він і про ту молодь тоді, коли став послом до австрійського парляменту в 1907 р. Перше письмо яке Він написав як посол було таке, що Він зрікається посольської платні і цілу її призначує на підмогу бідній сільській молоді, яка вчилася в школах „Рідної Школи". Не диво тому, що коли прийшлося вибирати голову „Рідної Школи" у 1911 р., то вибрали саме Його, незабутнього опікуна нашого молодого покоління. Коли ж у нас розвинулася орґанізація молоді „Пласт", то Покійний опікувався нашим „Пластом" і віддав чимало гроша на цю орґанізацію, а молодь згуртована у пластовім уладі іменувала Його своїм почесним членом. Поза сільською молодю бачив Покійний ще велику, але бідну масу нашого селянства. Він бачив як на маленьких нивках сиділи численні селянські родини, що не мали чого до уст вложити, а поруч розгорталися широкі поміщицькі лани, яких власники не знали, що робити з грішми. І от Покійний поставив собі за мету допомочи нашому селянству дістати ту землю в свої руки. Але не було це так легко. Бо і поміщики не хотіли продавати нашим селянам землі і наші селяни не мали звідки добути гроша, щоб ту землю купити. Але Покійний потрапив зібрати відповідні капітали навіть з далеких чужих банків Відня і Парижа та давав селянству позички, щоби вони могли купити землю на парцеляції. А що в нас не було таких, які на парцеляції самі розумілисяб, то сам взявся за парцеляцію і цілком безкорисно розпарцелював багато фільварків між наших селян, як от у Пядиках, Камінках Мал., Добровідках, Топорівцях, Олеші, Волчківцях, Балинцях, Скнилові, Милованню, Коршові, Кривобрідках Семаковецьких, Сопові, Гориглядах, Побережу, Зарваниці і багато інших. — Завдяки невсипущій праці Покійного перейшло в руки українського селянства близько 40.000 морґів землі. Або іншими словами своєю працею Він створив нових около 8—10.000 господарств на яких сьогодні працює около 40.000 людей. Так старався забезпечити Покійний о. Т. Войнаровський наше селянство перед матеріяльною нуждою. А попри це брав Він живу участь при основанню нашого Земельного Банку Гіпотечного, де 19 років був даром директором, робив підготову до оснування української цукроварні, поширював управу тютюну у наших селянських господарствах та робив інші заходи, щоби нашому селянству жилося лекше. Як посол до австрійського парляменту виступав всюди в обороні нашого селянства, писав в його обороні книжки в українській та чужих мовах та статті в ріжних часописах, а на кожному кроці підносив, що майбутність нашого народу у піднесенні селянського стану. За свойого життя працював Покійний у 18 краєвих установах та багатьох місцевих, був орґанізатором Краєвого Союзу для збуту Худоби,

був Він основником Товариства Взаїмних Обезпечень на життя і ренти „Карпатія“, був головою Українського Шпиталю „Народня Лічниця“, головою „Рідної Школи“ і т. д. Алеж найбільше заслуг положив Він для нашої селянської орґанізації, для Товариства „Сільський Господар“. Тричі був Він головою цего Товариства. Перший раз зараз по смерти покійного д-р Є. Олесницького, коли то треба було в часах воєнної заверюхи рішучою рукою дальше вести наше Товариство. Другий раз, коли 1929 р. треба було наладнанням грошевих справ дати основу для розвитку Т-ва „Сільський Господар“ і третий раз, коли по трилітнім головуванню запрошено Покійного знову на Голову „Сільського Господаря“ у 1932 році. Своїм розумом, досвідом, рішучим проводом помагав Покійний у розбудові „Сільського Господаря“, що є сьогодні великою краєвою установою. Тому за ці всі праці, які Покійний зробив для народу, а головно ж для нашої сільської молоді, наше селянство дуже любило Його. Шанували і любили о. мітрата Т. Войнаровського також за Його працю і провідники нашого народу. Тому Ексц. Митрополит А. Шептицький покликав Покійного в 1910 р. на ґенерального адміністратора своїх Столових Дібр, а в 1931 р. Українська Господарська Академія в Подєбрадах надала Йому титул Почесного Доктора Економічних Наук. За Його душпастирську працю, за Його відданість нашій українській церкві, надав Святіший Отець Покійному почесть Апостольського Протонотаря свойого Домового Пралата та Мітрата. Але найбільше шанували о. мітрата Його найблищі співробітники з „Сільського Господаря“, які найкраще бачили скільки труду вложив Він в наше українське село і тому 16. лютого 1936 р. пошанували Його 80-ліття уродин окремим скромним святом, яке зібрало в мешканні Покійного представників наших центральних установ, які там віддали Йому належну пошану.

Дня 24. лютого 1938 р. відвели о. мітрата Т. Войнаровського на вічний спочинок на Личаківське кладовище у Львові. Тисячні маси народу головно ж селянства, яке зїхалося з усіх сторін краю, а передовсім з Його Балинець, кількадесять вінків від Хліборобського Вишколу Молоді та Філій і Кружків „Сільського Господаря“, делеґації і вінки від центральних установ і тисячі людей, які Його супровожали, отсе вияви признання та пошани для незміримого труду Великого Покійного. Найбільше відчули втрату о. мітрата Т. Войнаровського Його найблищі співробітники у „Сільськім Господарі“ і тому від них вийшла гадка, щоби для утревалення памяти Покійного усі, чи то установи, чи господарі, які завдяки Йому набули землю, чи інтеліґенти, що завдяки Йому добилися життєвого становиська, зложили належний гріш на „Фонд Хліборобської Освіти ім. о. мітрата Тита Войнаровського“. З цього фонду буде користати бідна сільська молодь, щоби могла вчитися в хліборобських школах і через довгі-довгі роки усі ті, які з цього фонду будуть користати, будуть памятати на нашого Великого Провідника навіть тоді, коли вже не буде нас, що разом з ним працювали. Память про незабутнього нашого Провідника і Голову „Сільського Господаря“ хай переходить з покоління в покоління, бо був це щирий Син і Провідник Українського Народу. Хай рідна земля, яку Він так любив пером Йому буде.

Д-р Є. Храпливий.

Др. Роман Лехицький.

ПРИЩИЦЯ.

В останнім часі на сторінках всеї преси появилися трівожні вістки про страшну пошесть рогатої худоби — прищицю. Пошесть ця у нас добре знана, бо в літах 1920—23 в парі з книгосушом вигубила великий відсоток рогатого скоту, спричинюючи міліонові втрати.

Докладна німецька статистика з 1920 р. подає втрати у Німеччині в наслідок прищиці протягом року 1920: хорих було 6,029.585 штук коров, поверх 3 міліони овець та кіз, майже 2 міліони безрог; з того згинуло понад 2% старших штук (126.991 коров), а 28% телят. Тодішна втрата 475 міліонів марок була не лише в наслідок великої смертности тварин. Далеко більші шкоди обчислюється в молочарстві через брак молока і прикру апровізацію в часі пошести, а також в годівлі, бо треба було спеціяльно піклуватися хорими, а також переводити докладну дезінфекцію приміщень та молочарень.

Теперішну пошесть привезли до Европи французи зі своїх кольоній в північній Африці — Марокка і Альжиру. Французька преса обвинює в тому головно міністра рільництва, котрий мабуть підкуплений торгівцями скоту позволив на ввіз худоби з кольоній, хоч вет. лікарі ствердили там прищицю.

Нічо дивного, що серед таких умовин прищиця скоро перекинулася з пристані в Бордо і Марсилії до цілого краю. Пособляла цьому також дальша поведінка міністра, який у відповідь селянам, що домагалися острих заряджень поборювання прищиці, сказав, що нема відповідних кредитів на поборювання зарази.

В короткому часі прищиця була вже у 125.000 господарств, це захоріло поверх 1,222.000 тварин. Втрати дотеперішні обчислюють на 322 міл. франків.

Мимо замкнення французької границі і пригранichного руху у сумежних державах прищиця скоро перекинулася до Бельґії, Анґлії, Швайцарії, Німеччини, Югославії, а в груді 1937. р. нотували вже і в нас перші випадки прищиці в Познанщині і околиці Ряшева та Ланьцута.

Мимо дуже гострих заряджень у Німеччині прищиця поширилася доволі скоро. 1. XI. 1937. нотували 3.371 заражених господарств, а тимчасом 15. XI. було вже 6.500, 1. XII. — 12.000, 15. XII. — 17.573, а 1. I. 1938. — 20.699 заражених господарств.

Причиною цього скорого поширювання теперішної зарази є велика їдкість і відпорність заразка прищиці. Тому, що він незвичайно малий, не вдалося досі ще нікому його побачити. Через фільтри Schamberland'a з порцеляни переходить заразок прищиці доволі легко. Доперва на підставі дослідів з цідилками (фільтрами) колльодіоновими, обчислюють вчені величину цього заразка на 8—18 мілімікрона! Тож не диво, що його досі ще не бачили навіть через найсильніші мікроскопи. Мимо цього вчені поробили багато дослідів, що багато говорять про ціхи заразка. В часі інкубації (2—7 днів від зараження до появи перших познак хороби) заразки можуть бути в цілому тілі, у всіх знарядах, куди порозносить їх кров. Всеж таки найбільше їх є в міхурцях, що повстають підчас хороби, а також в слині і в молоці, якщо міхурці потріскають.

Висока теплота (+ 70° Ц.) нищить скоро заразок, натомість на низьку теплоту він є дуже відпорний. Рівнож висушення нічого йому не шкодить, бо навіть по 70 днях такі заразки задержували свою їдкість. Гниття рівнож не вбиває заразка. Супроти дезинфекційних середників, високовартісних при інших заразах, заразок прищиці заховується рівнож так, що луги вбивають його найскорше. Через пассажі на одному ґатункові тварин заразок набирає більшої їдкости супроти даного ґатунку тварин. Сильні і добре відживлені тварини перехо-

дять хоробу сильніше, чим слабо віджавлені і нерасові. Рівнож молодші тварини є вражливіші чим старші. Тяжче западають на прищицю також тварини хорі на туберкульозу.

Найбільш вражливі на прищицю є корови, потім безроги, кози і вівці, а також буйволи, рени серни і врешті люди. Прищиця переноситься не лише безпосередньо через дотик з хорою твариною, але і через пашу, гній, одіж, посуду, дичину і птахи, а врешті молоко хорих тварин.

Залежно від сили заразка і відпорности даної тварини, образ хороби представляється ріжно, хоч засадничо описується три форми прищиці: 1. висипкову, 2. токсичну і 3. злосливу, що ціхується змінами в серці.

Перша форма є найлегша і рідко коли є смертельна. Першою познакою хороби є горячка 40—41° С. По двох днях тварини сильно мляскають язиком і слинять, бо на слизниці губ, лиць і язика появляються прищі — міхурі, величини гороху до ліскового оріха, налиті зразу прозорою, а врешті зропілою течю. З їх появою паде горячка і підноситься хіба лиш тоді, як наступить якась друга інфекція.

Прищі скоро поширюються не лиш у роті, але і на вимені та полових частях, а також у ратичній щілині. Вони часто зливаються зі собою, тріскають і тоді на їх місці повстають вереди. Вереди зразу чорніють, опісля вкриваються струпом і гояться до 2 тижнів. У щілині між ратицями приходить часто до закаження тих міхурів, повстає ропа і, якщо вона піде в ріг ратиці, може цілу ратицю відклеїти. Визуття ратиці вимагає около 10-місячного лічення і тому звичайно такі штуки зарізується.

Рівнож вимя хоріє дуже тяжко. Прищі легко тріскають при доїнню і тому ту гояться далеко довше. Приходить до запалення вимені, удій сильно зменшується і навіть після видужання не осягає свого колишнього рівеня.

Молоко виказує більший відсоток товщу і має посмак солоний або гіркавий.

Тільні корови легко покидають плід і часто дістають запалення легенів (захлистове).

Друга форма прищиці переходить значно тяжче. Ціхується ушкодженням кровних посуд, а головно волосоватих, в наслідок чого приходить до кровавих виливів чи підшкірних опухів, а також до запалення жолудка і кишок. Часто і нервова система хоріє, а тоді приходить до сильного подразнення нервів, судорогів, поражень горла і ніг. Познаки хоробові будуть ще сильніші, якщо долучиться ту ще ділання інших бактерій.

Третя форма прищиці є найтяжча. Часто прищі в роті вже гояться, а зате хороба атакує серце. Зразу живчик є прискорений і нерівний, опісля приходить запалення серцевого мясня, як рівнож зміни в мяснях скелету. Часто долучується недовлад і пораження заду. Смертність при тій формі є найбільша в наслідок пораження серця і тому цю форму називають злосливою.

Були випадки прищиці і у людей після спожиття молока від хорої корови; у людей крім повставання прищів в роті приходить до кривавого запалення кишок, часто смертного. Головно діти хоріють дуже часто.

Лікування прищиці є покищо лиш симптоматичне, бо встрикування суровиці має більш охоронне значіння, чим лічниче. Воно хоронить тварину через 2 тижні перед прищицею, а по тім часі в разі захоріння тварини зменшує насилення хороби.

У тяжчих випадках прищиці доручити лікування лікареві. У легших обмежитися до прополікувань міхурців стягаючими ліками, як вивар шалвії чи дубової кори (50 ґр. на 1 літру), розчин квасу борового 3%, галуну 1-3% чи синого каменя 1%.

Вереди можна припалювати йодиною або 2% спіртовим розчином піоктаніни. Хорі ратиці докладно перемивати та зберігати перед закаженням, дбаючи про чисту й суху підстілку. Перемивати ратиці розчином креоліни 1% чи піоктаніни, та засипувати боровим квасом, галуном, дубовою корою, або замащувати дьогтем.

Пильно дбати про вимя! Обережно і терпеливо здоювати хоре вимя, струпи намастити оливою, щоби змякли і не перешкаджали

при доїнню. Якщо доїння болісне, то стягати молоко молочним катетером.

Хорій худобі подавати соковиту і легкостравну пашу, щоби не давила і не ранила хорої слизниці рота. Подавати головно пійла з льну, пшеничного ґрису чи вареної бульби, макухів, а також дрібно січені буряки, пашну моркву, зеленину чи квашанку.

Прищиця — як і другі заразливі хороби підпадає під розпорядок закону про поборювання тваринних пошестей з дня 22. VIII. 1927. Д. З. ч. 77. поз. 673, арт. 40—42. Тому про кожний випадок захоріння на прищицю чи хочби лише підозріння треба зголосити сейчас (до 24 год.) до місцевого солтиса, постерунку поліції або повітового староства. По такім зголошенню приїде повітовий вет. лікар і видасть потрібні зарядження (контумаційні і дезинфекції), яких треба стисло придержуватися. Щоби не допустити до зараження прищицею, треба придержуватися слідуючих правил:

1. Не купувати в час пануючої прищиці худоби незвісного походження. Усім новим штукам треба очистити ратиці і вимити розчином креоліни або 1% содовим лугом ноги, живіт і хвіст. Нові штуки держати осібно протягом 2—3 тижнів.

2. Якщо посилається молоко до молочарні, то не вносити посуди до стайні, не здезинфекувавши її як слід „Мотою“.

3. Не пускати в загороду і до стайні чужих людей, головно покупців, що ходять від стайні до стайні.

4. Не виганяти коров на спільні пасовиська ані до непевних бугаїв, що могли становити хорі штуки.

5. Не купувати паші з непевних чи заражених сіл.

6. Не поїти худоби при спільних керницях, водопоях чи ріках.

7. Не дозволити нікому облапувати худобячі губи без попередньої докладної дезинфекції рук.

При вибуху прищиці треба:

1. Зголосити заразу владі.

2. Стримати доставу молока до молочарні; від заражених чи хорих коров вживати лише переварене молоко так для себе як і для телят чи других тварин.

3. Хорі і підозрілі тварини відокремити.

4. Не вивозити гною ні гноївки в поле, але складати дбайливо в одному місці.

5. Все приладдя чи посуду, що стикалася з хорими чи підозрілими тваринами, докладно відзаразнити „Мотою“, креоліною, свіжо гашеним вапном або горячим лугом.

6. Не уряджувати жадних зібрань, нігде не виходити без потреби, нікого не впускати в свою загороду, а тимбільше до стайні, і припняти пси чи позамикати дріб, щоби не розносив пошести.

Видає: Товариство Українських Аґрономів у Львові, вулиця Руська ч. 20.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: ІНЖ. Д-Р ЄВГЕН ХРАПЛИВИЙ

Редакційна Колеґія: інж. Андрій Адамчук, інж. Михайло Боровський, інж. Петро Зелений, інж. Антін Романенко.

Виходить неперіодично. — Книжки одного року творять цілість — річник.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Чарнецького 26.